



VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ
TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN VE ÖĞRETMEN
ÖZYETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

Talat AYDIN

VAN - 2010
Yüksek Lisans Tezi

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN VE
ÖĞRETMEN ÖZYETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

Talat AYDIN

2020

Van, 2020



VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK
DÜZEYLERİNİN VE ÖĞRETMEN ÖZYETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' LEVEL OF JOB
BURN-OUT AND THEIR SELF-EFFICACY BELIEF

Talat AYDIN

Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK

Prof. Dr. Zihni MEREY

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2020

ONAY SAYFASI

Talat AYDIN tarafından, Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK danışmanlığında, Prof. Dr. Zihni MEREY yardımcı danışmanlığında hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin ve Öğretmen Özyeterlik İnançlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 14/10/2020 tarihinde Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 29/09/2020 tarihli ve 2020/33-22 sayılı kararı ile Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Utku ÖZENSOY Başkanlığında, Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK, Doç. Dr. Ramazan SAK ve Prof. Dr. Zihni MEREY Jüri Üyeliğinde oluşturulan Tez Savunma Jürisi huzurunda savunularak Jüri tarafından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri kapsamında **Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve öğretmen özyeterlik inançlarının incelenmesidir. Bu araştırmanın deseni nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmada seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmış olup, araştırmanın örneklemini Van ili merkez ilçelerindeki Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda görev yapan 154 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “kişisel bilgi formu”, “Tükenmişlik Envanteri Eğitimci Formu” ve “Öğretmen Özyeterlik İnancı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizinde bağımsız örneklemler için t testi, Tek Faktörlü ANOVA ve Pearson korelasyon analizi gibi parametrik testler kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutundaki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerinin düşük düzeyde olduğu ve kişisel başarı alt boyutundaki tükenmişliklerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine, yaşlarına, medeni durumlarına ve görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri kıdemlerine, görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli), velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına ve son bir yılda meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre mesleki tükenmişliğin bazı alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inanç düzeylerinin akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik boyutlarında ve özyeterlik inanç ölçeğinin genel toplamında yüksek olduğu, entelektüel boyutta ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları cinsiyetlerine, yaşlarına, kıdemlerine, medeni durumlarına, çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli) ve velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ancak okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre entelektüel özyeterlik boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları öğretmenlerin meslekleriyle ilgili

herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre bütün alt boyutlarda ve ölçeğin genel toplamında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmeni, mesleki tükenmişlik, özyeterlik inancı.



Abstract

The aim of this study is to examine the job burnout level and self-efficacy beliefs of social studies teachers. This is a survey-based quantitative research. The sample of the study consisted of 154 social studies teachers working in secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in the central districts of Van province and determined through random sampling method. The "Personal Information Form", "Maslach Burnout Inventory Educator Form" and "Teacher Self-Efficacy Scale" were used as data collection tools. The data was analyzed with the SPSS 22 program. Parametric tests such as Independent Samples t-Test, One-Way ANOVA and Pearson Correlation Analysis were used. After data analysis, it was found that social studies teachers' burnout in emotional exhaustion dimension was moderate, burnout in depersonalization dimension was low and burnout in dimension of personal accomplishment was high. The job burnout levels of social studies teachers did not differ significantly based on their gender, age, marital status, and adequacy of the technological materials at the school in which they worked. However, significant differences were found in some dimension of job burnout based on their teaching experiences, how they worked (hourly paid or salaried), parents' level of care for their children and if they attended a training program or activities related to their job last year. It was found that the self-efficacy beliefs of social studies teachers were high in dimensions of academic self-efficacy, professional self-efficacy and social self-efficacy, and in the overall total of self-efficacy belief scale. However, it was found to be medium in the intellectual self-efficacy dimension. Self-efficacy beliefs of social studies teachers did not differ significantly based on their gender, age, teaching experiences, marital status, how they worked (hourly paid or salaried), parents' level of care for their children. However, a significant difference was found in the intellectual self-efficacy dimension based on the adequacy of the technological materials in the schools. Also, teachers' self-efficacy beliefs differed significantly all sub-dimensions and in overall total of the scale based on if they attended a training program or activities related to their job last year. No significant relationship was found between dimensions of emotional exhaustion and depersonalization, and dimensions of academic self-efficacy, professional self-efficacy, social self-efficacy, intellectual self-efficacy and total self-efficacy. A

positive correlation was found between the personal accomplishment dimension of job burnout, and academic self-efficacy, professional self-efficacy, social self-efficacy, intellectual self-efficacy and total self-efficacy of the teachers.

Keywords: social studies, social studies teacher, job burnout, self-efficacy belief.



Teşekkür

Bu çalışmamda bilgi birikimiyle desteğini ve güvenini esirgemeyen, samimiyet ve sabırla yol göstererek değerli vaktini bana ayıran tez danışmanım sayın Doç. Dr. İkbâl Tuba ŞAHİN SAK hocama ve bilgisini, desteğini öğrencilerinden esirgemeyen sayın Doç. Dr. Ramazan SAK hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Kıymetli yorumları ve yol göstermesiyle tezimin daha da iyi hâle gelmesinde yardımcı olan ve akademik anlamda beni teşvik eden, bilgisinden ve tecrübesinden ömrüm boyunca faydalanmak istediğim, öğrencisi olmaktan onur duyduğum, güler yüzü ile yanımda olan saygıdeğer Prof. Dr. Zihni MEREY hocama sonsuz teşekkür ederim.

Akademik yolculuğumun ilk adımı olan bu çalışmamda destekleri, emekleri ve katkılarıyla bana yol gösteren Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü hocalarıma sonsuz teşekkürler.

Sevgileri ve destekleri ile daima yanımda olan annem ve babama ve tüm çalışmalarımda güvenini, fedakârlığını, desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen sevgili eşim Semiha AYDIN'a tüm kalbimle teşekkür ederim.



***“Biricik evlatlarım Elif ve Elçin’e ithafen.
İlham olması dileklerle...”***

İçindekiler

Öz.....	i
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	v
Tablolar Dizini.....	ix
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	2
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
Varsayımlar.....	4
Sınırlılıklar.....	4
Tanımlar.....	4
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	6
Eğitim.....	6
Sosyal Bilgiler.....	7
Kavramsal Açıdan Tükenmişlik.....	8
Tükenmişlik Modelleri.....	11
Tükenmişliğin Nedenleri.....	13
Tükenmişliğin Belirtileri.....	14
Tükenmişliğin Sonuçları.....	16
Tükenmişlik ile Mücadele Yöntemleri.....	17
Özyeterlik İnancı.....	18
Öğretmenlikte Tükenmişlik ve Özyeterlik İnançları.....	23
Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	26
Bölüm 3 Yöntem.....	42
Araştırma Modeli.....	42

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	42
Veri Toplama Süreci.....	44
Veri Toplama Araçları	45
Bölüm 4 Bulgular ve Yorum.....	48
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	68
Sonuçlar.....	68
Tartışma.....	71
Öneriler	81
Kaynaklar	84
EK-A: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	106
EK-B: Etik Beyanı.....	108
EK-C: Veri Toplama İzin Belgesi	109
EK-D: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	110

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin demografik özelliklerine ve mesleki durumlarına ilişkin bilgiler</i>	43
Tablo 2 <i>Maslach Tükenmişlik Envanteri boyutlarının puan aralıkları ve aralıklara karşılık gelen düzeyler</i>	46
Tablo 3 <i>Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri</i>	48
Tablo 4 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları</i>	49
Tablo 5 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları</i>	49
Tablo 6 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik puanlarının kıdemlerine göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları</i>	50
Tablo 7 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının medeni durumlarına göre t Testi sonuçları</i>	51
Tablo 8 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının çalışma durumlarına göre t Testi sonuçları</i>	52
Tablo 9 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre t Testi sonuçları</i>	53
Tablo 10 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre t Testi sonuçları</i>	53
Tablo 11 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre t Testi sonuçları</i>	54
Tablo 12 <i>Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları düzeyleri</i>	55
Tablo 13 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları</i>	56
Tablo 14 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları</i>	57
Tablo 15 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının kıdemlerine göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları</i>	58
Tablo 16 <i>Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının medeni durumlarına göre t Testi sonuçları</i>	60

Tablo 17 Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının çalışma durumlarına göre t Testi sonuçları.....	61
Tablo 18 Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre t Testi sonuçları.....	62
Tablo 19 Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre t Testi sonuçları	63
Tablo 20 Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre t Testi sonuçları	64
Tablo 21 Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öğretmen özyeterlik inançları arasındaki ilişki	66



Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

akt. : Aktaran

n: Örneklem Sayısı

p: Önemlilik Değeri

\bar{x} : Aritmetik Ortalama

S: Standart Sapma

SPSS: Statistical Package for Social Sciences (Veri analizinde kullanılan paket programı)

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde çalışma konusunun ortaya çıkmasında etki eden problem durumuna, çalışmanın amacı ve önemine, çalışma ile ilgili varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim, bir toplumun kültürünü veya evrensel kabul edilen birtakım değerleri bireylere aktarmada önemli bir role sahiptir. Bu aktarma sürecinde birçok önemli faktör bulunmaktadır. Öğretmen, öğrenci, aile, çevre, eğitim materyalleri, teknolojik aletler ve fiziki koşullar bu faktörlere örnek olarak gösterilebilir. Özellikle öğretmen üzerinde durulması gereken önemli bir faktördür. Çünkü öğretmen, diğer faktörlerin anlam kazanması ve kullanılabilmesinin anahtarıdır ve bu faktörlerden ayrı bir yere koyularak ele alınması gerekmektedir (Öztürk, 2019).

Öğretmenlik özünde sorumluluk isteyen bir meslektir ancak hem eğitim paydaşlarının öğretmenlerden beklentileri hem de çevreden eğitim materyalleri ve etkinliklerine kadar pek çok şeyin planlanması sorumluluğu bu mesleği daha da stresli hale getirmekte, öğretmenin tükenmişlik düzeyini artırmaktadır (Mahmood ve Sak, 2019). Stres sonucu oluşan tükenmişliğin tüm mesleklerde çalışan bireylerde olduğu gibi eğitimin uygulayıcıları olan öğretmenleri de olumsuz açıdan etkilediği görülmektedir. Bu olumsuz etki öğretmen başarısının düşmesine neden olmakta, bu düşüş eğitim kalitesini de olumsuz etkilemektedir. (Akman, 2019).

Türkiye'de öğretmenlerin büyük bir kısmı devlet okullarında görev yapmakta ve bu süreçte birtakım sorunlar yaşamaktadır. Örneğin yaşanan disiplinsiz davranışlar, ilgisiz personel, okuldaki öğrenci sayılarının fazla olması, bürokratik oligarşinin hâkim olması, maaşın az olması, öğretmen ve veli arasında yaşanan iletişimsizlik, teknolojik araç-gereçlerin eksik ya da yetersiz olması, çalıştığı kurumdaki idarecilerin adaletsiz davranışları ve yol gösterici olmamaları bu sorunlardan bazılarıdır. Bu durumlar, öğretmenlerin tükenmişlik yaşamlarına neden olmaktadır (Polat, Ercengiz ve Tetik, 2012).

Tükenmişlikle birlikte en yaygın şekilde kullanılan kavramlardan biri özyeterlidir. Kişilerin harekete geçmesinde ve davranışlarında etkili olan özyeterlik kavramının, birçok araştırmmanın konusu olduğu görülmektedir. Çünkü bireylerin

yetiştirilmesi hususunda ve eğitimde oldukça önemli bir yerde bulunan öğretmenlerin, özyeterlik inançları ve söz konusu inançlara etki eden unsurlar değer kazanmıştır (Gömleksiz ve Serhatlıoğlu, 2013).

Özyeterlik inancı, öğretmenleri duygusal ve davranışsal açıdan olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin davranışlarında ve özyeterlik inançlarındaki değişimler yaptıkları çalışmaların verimliliğini de etkileyebilmekte ve tükenmişlik yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamda tükenmişlik ve özyeterlik kavramlarının ilişkisinin incelenmesi önem kazanmaktadır.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu araştırmanın problem cümlesi; sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve özyeterlik inançları ne düzeydedir ve mesleki tükenmişlik düzeyleri ile özyeterlik inançları çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri,
 - *cinsiyetlerine,*
 - *yaşlarına,*
 - *mesleki kıdemlerine,*
 - *medeni durumlarına,*
 - *görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına,*
 - *görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna,*
 - *velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına,*
 - *meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına,*göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ne düzeydedir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları,
 - *cinsiyetlerine,*

- *yaşlarına,*
- *mesleki kıdemlerine,*
- *medeni durumlarına,*
- *görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına,*
- *görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna,*
- *velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına,*
- *meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına,*

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öğretmen özyeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışma ortamındaki birtakım olumsuzluklar mesleğini devam ettirme konusunda bireylerin tükenmişlik düzeylerini doğrudan etkilemektedir. Çalışma ortamının veya mesleki bıkkınlığın sonucunda ortaya çıkan tükenmişlik, bireyleri etkilediği gibi bireyin iletişim ve etkileşim kurduğu sosyal çevreyi de doğrudan etkilemektedir. İnsan ilişkilerinin yoğun olduğu bazı mesleklerde mesleki tükenmişlik olgusu kaçınılmaz bir problem olarak ortaya çıkmaktadır ve kuşkusuz öğretmenlik, bu mesleklerin başında gelmektedir (Akman, 2019). Gerek öğretmenlerin çalıştığı ortam gerekse çalışma ortamındaki kişilerle ve yakın çevresinde bulunan aile ve arkadaşları ile olan etkileşimi öğretmenlerin tükenmişlik yaşamalarında önemli etkenlerdir.

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve öğretmen özyeterlik inançlarının birbirleriyle olan ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çünkü bu değişkenlerin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencileriyle sosyal ve akademik etkileşimleri sürecinde etkili olacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştığı yaş grupları da göz önünde bulundurulduğunda bu ilişkinin incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğini icra ederken mesleki tükenmişlik düzeyleri ve öğretmen özyeterlik inançları mesleki performansları üzerinde doğrudan etkili olan iki önemli faktör olup, eğitim ortamındaki bütün paydaşlarla olan iletişim, etkileşim ve eğitimsel çıktılar üzerinde de etkilidir. Bu

çalışmada bu iki faktör arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulguların, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mevcut durumlarının iyileştirilmesine katkıda bulunacağı da düşünülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalara bakıldığında öğretmen özyeterlik inancını konu alan çalışmaların daha çok öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmalar, mesleki tükenmişlik ile ilgili yapılan çalışmaların ise bazı branş öğretmenlerine (okul öncesi, özel eğitim, sınıf, beden eğitimi, ilköğretim matematik, fen bilimleri gibi) yönelik yapılan çalışmalar olarak planlandığı görülmektedir. Doğrudan sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanılmadığından bu çalışmanın alanyazındaki önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Ayrıca mesleki tükenmişliğin doğurduğu olumsuz sonuçlar sadece sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik algılarını değil, öğretmenlerin çevresinde yaşayan bireyleri de (meslektaşlarını, öğrencilerini, velilerini, yakın akraba ve arkadaşlarını) olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle farklı değişkenler açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve öğretmen özyeterlik inançlarının incelenmesi önemli olup olası olumsuzluklara karşı tedbir alınması adına da gereklidir.

Varsayımlar

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin veri toplama araçlarındaki sorulara içtenlikle ve objektif bir biçimde yanıtlar verdiği varsayılmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, Van'ın merkez ilçelerindeki (İpekyolu, Tuşba ve Edremit) ortaokullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2019-2020 eğitim öğretim bahar yarıyılı ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler. “Sosyal bilgiler; bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin

geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir öğretim dersidir” (MEB, 2005).

Mesleki Tükenmişlik. Yoğun bir şekilde duygusal arzuların yaşandığı ortamlarda çalışmanın sonucu olarak fiziksel ve duygusal anlamda yaşanan yıpranma, isteksiz olma, hayal kırıklığına uğrama, çalıştığı ortamdaki kişilere ve hayata karamsar bir bakış açısıyla yaklaşmaktır (Özipek, 2006).

Özyeterlik İnançları. “Bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize ederek başarılı olarak gerçekleştirebilme kapasitesine ilişkin kendine olan inancı ya da güvenidir” (Durmaz, 2019).



Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde eğitimin genel tanımına, kavramsal açıdan tükenmişlik, tükenmişlik modelleri, tükenmişlik nedenleri, tükenmişlik belirtileri, tükenmişliğin sonuçları, tükenmişlik ile mücadele yöntemleri, özyeterlik inancı, öğretmenlikte tükenmişlik ve özyeterlik inançlarına ve konu ile ilgili yapılmış yurtiçi ve yurtdışı çalışmalara yer verilmiştir.

Eğitim

Eğitim, bireyin ve toplumun gelişmesi için önemli bir etkidir. Eğitim, öğrenim faaliyetlerini kapsayan ve insanların yaşamı boyunca süren amaçlı bir *olumlu davranış kazandırma süreci* olarak ifade edilmektedir. Eğitimin başlıca amacı, bireyleri toplumla uyumlu hâle getirmek ve toplumun ihtiyacı olan nitelikli insan profili yetiştirmektir. Çünkü zaman içerisinde değişen toplum yapısına bağlı olarak ihtiyaç duyulan insan profili de değişmektedir. Kitlesele bir eğitim ile nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan sanayi toplumlarına karşın daha çok bireyi merkeze alan, bireysel farklılıkları önemseyen bilgi toplumlarında, yaratıcı, ileri görüşlü ve bilgiye ulaşmada etkin yolları öğrenmiş bireyler yetiştirilmek amaçlanmıştır (Umay, 2002). Toplumun istediği insanları yetiştirmek ve bunların toplumla bütünleşmesini sağlamak eğitimin temel görevidir. Bunu sağlamak da eğitimin en büyük aktarıcıları ve uygulayıcıları olan öğretmenlerin görevidir.

İnsanlığın oluşturmuş olduğu uygarlık günümüze kadar sürekli gelişme kaydetmiştir. Bu gelişme, insanın ilk kez yeryüzünde var olmasıyla başlayarak günümüze kadar üretmiş olduğu bütün bilgilerin ve değerlerin nesilden nesle aktarmasıyla meydana gelmiştir. Doğal olarak bu aktarma biçimi planlı veya plansız bir şekilde olsun eğitim sayesinde gerçekleşmiştir. İnsanlar yeryüzündeki varlıklarını bir bakıma eğitim sayesinde devam ettirebilmişlerdir. Her nesil bir önceki neslin bilgi birikiminden yararlanarak varlığını sürdürmüş, daha iyi bir yaşam isteği sonucu bu bilgi birikimine yenilerini eklemiştir. Böylece devamlı biriken bilgi sonucunda gelişen uygarlık günümüzdeki seviyesine ulaşmıştır. Şüphesiz bu süreç belli bir plana veya programa bağlı kalınmadan gelişigüzel olarak gerçekleşmiştir. Çünkü insanların sahip oldukları bilginin az olması ve kültürlenme ile bu bilginin plansız bir şekilde aktarılması kolay ve mümkün olmuştur (Demirel ve Kaya, 2007).

Günümüzde eğitimin önemi birey ve kurumlar açısından daha da artmıştır. Çünkü bilginin artış gösterdiği ve ona ulaşmanın kolay olduğu günümüzde bireyler gerek bilgiye ulaşılabilirlik gerekse bilgiyi kullanım açısından olsun orantılı bir başarı yakalamışlardır. Bireylerin değişen şartlara ve teknolojideki gelişmelere uyum sağlanması açısından başarılı olmaları için yeni bilgilerle kendini sürekli güncelleyen insan gücüne ihtiyaç vardır. İşte burada eğitim ön plana çıkmaktadır. Değişimin odağındaki insanın ve toplumun bu zor süreçten başarılı bir şekilde geçmesini sağlayacak araç, eğitimidir (Camgöz, 2004).

Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgiler kavramını şu şekilde açıklamıştır:

“Vatandaşlık gereksinimlerini kazanması amacıyla yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır” (akt. Doğanay, 2008).

Toplum ile ve toplumsal yapı içindeki kurum ve gruplar ile eşgüdümlü olarak yaşamak oldukça zordur. Basit toplumsal ilişkilerin yer aldığı toplumlarda bireyler, toplumda gerekli görülen davranışları sosyal çevresinden ve ailesinden görerek ve yaşayarak öğrenebilmektedirler. Fakat günümüzdeki toplumlarda ilişkilerin çeşitli olması ve gelişmesi ile beraber bireyin, insanların birbirlerinden farklı olduğu noktaları, toplum içindeki grupların işlevini, aileden başlayıp devlet gibi büyük gruplara kadar toplumsal kurumları bilmesi gerekmektedir. Öte yandan çocuğun bunların hepsini ailesinden öğrenmesi imkânsızdır. Bu bilginin öğretilmesi görevini eğitim kurumları yapmaktadır. Eğitim kurumlarının başlıca görevi bireyin 21. yüzyılda etkin bir vatandaş olması amacıyla gerekli beceri, değer ve bilgileri öğrenciye aktarmak ve bu değerlerin bir kısmını ilköğretimde okutulan sosyal bilgiler dersinde kazandırmaktır (Safran, 2015).

İyi ve etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi bu amacını gerçekleştirmek için öncelik olarak var olan programın hedeflerine göre hareket etmektedir. Gelişen ihtiyaçlar, sosyal alanda gerçekleşen değişiklikler, bilimdeki ve teknolojiadaki gelişmeler devamlı olarak sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarını belirlemektedir. Programın genel hedefleri zamana bağlı olarak değişse bile gerçekte iyi-etkin vatandaş yetiştirmek amacı devam etmektedir (Yalçın ve Akhan, 2019).

Sosyal bilgiler ilköğretimde öğrenim gören çocukların seviyelerine uygun bir şekilde seçilmiş sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerin, disiplinler arası bir anlayışla verildiği bir derstir. Bu ders aynı zamanda toplumlar ve devletler için stratejik bir öneme sahiptir. Sosyal bilgiler dersi bireyin vatandaşlık bilinci ve sosyal hayatta gerekli beceri, bilgi, tutum ve değerleri kazanmasında kolaylık sağlar. Sosyal bilgiler ilk defa bir ders olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış, ülkemizde de 1968 yılından itibaren sosyal bilgiler programı uygulamaya konulmuştur. 1998 yılından itibaren zorunlu ve kesintisiz sekiz yıllık eğitime geçilmesiyle beraber sosyal bilgiler dersi ilköğretim müfredatında ana derslerden birisi olmuştur. Türkiye'de sosyal bilgiler programı kısa bir geçmişi olmasına karşın hızlı bir ilerleme göstermiştir (Tay ve Öcal, 2015).

Bilim ve teknolojinin sürekli gelişmesi, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların değişmesi ve bunlara bağlı olarak oluşan insan beklentilerinin artması sonucu 2005'te hazırlanan sosyal bilgiler programı güncellenerek 2017'de belirlenen pilot okulların 5. sınıflarında denenmiş ve 2018-2019 eğitim öğretim döneminde bütün okullarda uygulanmıştır. Yeniden düzenlenen program ile bireylerin yetiştirilmesi amacına hizmet eden öğretim programları bilgiyi direk aktaran bir anlayıştan çok bireysel farklılıklara önem veren, ayrıca hedefinde beceri ve değer kazandırma olan daha açık ve anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır (MEB, 2018).

Kavramsal Açıdan Tükenmişlik

Tükenmişlik, iş hayatında meydana gelen stresin sonucunda ortaya çıkan, çalışan kişilerin sağlığı ve huzuru açısından çeşitli sonuçlar doğuran bir sendromdur. Bireyin çalıştığı çevredeki birtakım koşullar sağlığını olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir. Olumsuz olarak etkileyen koşullar bireylerin işteki performanslarında düşmeye, istenmeyen tutumlar sergilemelerine ve bunların sonucunda tükenmişliğe neden olmaktadır. Tükenmişlik, kişiden kişiye değişen

farklı motivasyonel, bilişsel ve psiko-motor semptomlara yol açabilir. Genelde bu semptomların nedeni bireyin işini yapmada isteksiz davranması olarak açıklanabilmektedir. Tükenmişlik, bireyleri ve birtakım kuruluşları olumsuz etkileyebilmektedir (Hammajı ve Ay, 2020). Bu nedenle tükenmişlik kavramının geniş çaptaki önemi artmakta olup hem çalışan bireyler hem de çalıştıkları kurumlar açısından önem arz etmektedir.

Tükenmişlik kavramını çoğu araştırmacı *sendrom* olarak ifade etmektedir. Sendrom kavramı, tükenmişliğin bilimsel olarak bir tanımının olmamasından dolayı kullanılmaktadır. Ayrıca sendrom ifadesi tükenmişlik olgusunun tedavi edilmesi gereken sağlık ile ilgili bir problem olarak ele alınması ihtiyacından doğmaktadır. Tükenmişliğin belirtilerinden bazıları olarak fiziksel ve ruhsal birtakım olumsuzluklara değinilmesi, ayrıca çoğu Avrupa ülkesinde mesleki tükenmişliğe maruz kalan insanlara çok sayıda sağlık kuruluşunun tedavi ve destek vermesi, bu anlayışın bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Schaufeli, 2009).

Maslach'a (2001) göre modern zamanda önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan tükenmişlik (burnout) ilk olarak 1970'lerde Amerika'da, müşteri hizmetlerinde faaliyet gösteren bireylerin yaşadığı mesleki buhranı ifade etmek için kullanılmıştır. Greene'in 1961'de "A Burnt-Out Case" yani "Bir Tükenmişlik Olayı" adıyla yayınladığı romanında ruhen çökmüş ve hayal kırıklığı yaşayan bir mimarın işi bırakıp Afrika'ya kaçmasını anlatan hikâyede yer verilen bu kavram, "şiddetli bıkkınlık ve bireyin işine bağlılığı ile idealizminin sönmesi" olarak tanımlanmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, tükenmişlik kavramının önemli bir çalışma alanı olarak keşfedilmeden önce sosyal eleştirmenler ve uygulayıcılar tarafından bir sosyal problem olarak keşfedilmesidir (Yıldız, 2012).

Tükenmişlik kavramı hakkında alanyazına baktığımızda tükenmişliğin psikolojik bir olay olduğu konusunda araştırmacıların hemfikir olduklarını ama tükenmişlik kavramını tanımlarken ortak bir noktada buluşamadıkları görülmektedir. Örneğin, tükenmişlik kavramı hakkında ilk tanımı Herbert Freudenberger yapmıştır. Freudenberger (1974) tükenmişlik kavramını kişinin meslek yaşamında karşılaşması olağan bir problem olması nedeniyle, *mesleki bir tehlike* olarak ifade etmiştir (Demir, 2018). Freudenberger (1974) tükenmişlik kavramını, başarısız olma, köhneme, gücünü ve enerjisini kaybetme veya bireyin karşılanamayan istekleri sonucu beliren tükenme hâli şeklinde tanımlamaktadır.

Akabinde Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik kavramını uzun süreli fiziksel yorgunluk, çaresiz kalma ve umutsuzluğa kapılmanın yanı sıra kişinin kendi işine, hayatına ve öteki bireylere karşı göstermiş olduğu olumsuz davranışları içeren zihinsel ve fiziksel boyuta sahip bir sendrom olarak açıklamışlardır (Saruhan, 2019).

Spanial ve Caputo (1979) tükenmişliği, mesleki ve kişisel yaşamında stres ile mücadele etme konusundaki yetersizlik olarak tanımlamışlardır. Cherniss (1988) stresten kurtulmak için geliştirilmiş ve yüksek sadakat sonucu oluşan tükenmişlik hâlini, tatmin olmama ve strese tepki neticesinde ortaya çıkan kendini işten uzaklaştırma şeklinde tanımlamıştır. Başka bir deyişle tükenmişlik, yorgunluğa ve uzaklaşmaya neden olan anlamsız, birbiriyle ilişkisiz, ötekileştirme olgularını kapsayan bir kavram olarak ifade edilebilir (akt. Demir, 2018). Farber ve Ascher (1991) tükenmişliği, kişinin yaptığı meslekte yaşadığı bıkkınlık sonucu meydana gelen ve uzun süren yüksek strese tepki ve bu tepkiyle başa çıkma şeklinde açıklamışlardır. Pines ve Aronson'a (1998) göre ise, savunmasız veya acı çeken popülasyonlara maruz kalmaktan veya bunlarla pratik yapmaktan kaynaklanan, duygusal, fiziksel, psikolojik ve manevi olarak tükenme durumudur (akt. Newell ve MacNeil, 2010).

Tükenmişlik, geçinilmesi zor insanlarla yapılan iletişimin yoğun olmasından kaynaklanan duygusal gerginlik durumuna karşı oluşan bir tepki olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle belirti ve etkileriyle bir çeşit stres gibi düşünülebilir. Ama stresle tükenmişliği birbirinden ayıran özellik, tükenmişliğin sosyal bir ilişki sonucu meydana gelen bir stres olmasıdır (Güllüce, 2006).

Daha güncel tükenmişlik tanımlarına bakıldığında, Göktepe'nin (2016) tükenmişliği bireylerin çalıştıkları mesleğin gerekliliklerini yerine getirmemesi, bunun sonucunda sunulan hizmet kalitesinin ve motivasyonun düşmesi ile ortaya çıkan psikolojik ve fiziksel belirtileri olan bir durum olarak açıkladığı görülmektedir. Casserley ve Megginson (2009) bireylerin kaybedecekleri bir şeylerin artık kalmadığı durumları belirtmek amacıyla günlük dilde çokça telaffuz edilen ve dünyadaki farklı toplumların sözlüklerinde yer edinen bir kavram olarak tanımlamaktadır (akt. Yağcı, 2020). Bu tanımlamalar neticesinde tükenmişlik kavramı bireyin günlük yaşamında meydana gelen durumlara karşı sürekli olarak umutsuzluk ve endişeye kapılarak olumsuz bazı hisler beslemesi, yaşamdan aldığı

zevk ve enerjinin giderek azalması ve bunların sonucunda amacının dışına çıkarak istenmeyen tutum ve davranışlar sergilemesi şeklinde ifade edilebilir.

Tükenmişlik Modelleri

Maslach tükenmişlik modeli. Christina Maslach günümüz çalışmalarına bakıldığında araştırmacıların yaygın olarak kullandığı tükenmişlik kavramının tanımını yapan ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğini de geliştiren kişidir. Maslach tükenmişlik modeli tükenmişliği *duygusal tükenme*, *duyarsızlaşma* ve *kişisel başarı* olarak üç boyutuyla incelemiştir. Tükenmişlik kavramıyla ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır ancak, Maslach'ın geliştirdiği bu üç boyut ile bu kavramla ilgili ortak bir fikir birliğine varılmıştır (Karabulut, 2019).

Bu üç boyut;

Duygusal tükenme. Bireylerin daha çok diğer bireylerle etkileşim içinde bulunduğu mesleklerde duygusal ve psikolojik isteklere maruz kalmalarından ötürü ortaya çıkan enerji kaybı olarak tanımlanmaktadır. Bireyin duygusal yönden tükenmişliği depresyon, umudunu yitirme gibi biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2007).

Duygusal tükenme, yüz yüze etkileşimin yoğun olduğu mesleklerde çalışan bireylerde gözlenmektedir. Bu bireyler yoğun duygusal ve psikolojik isteklere maruz kalmaktadırlar. Kendilerini duygusal ve fiziksel açıdan çok yorgun hissetmektedirler. Duygusal tükenme bu gibi olumsuz durumlara karşı bir tepki olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte meydana gelen stres ile ortaya çıkan duygusal tükenmeye maruz kalanlar, yeni bir güne başlama enerjisinin kendilerinde bulunmadığını hissetmektedirler (Engin, 2006).

Duyarsızlaşma. Kişi bu boyutu daha çok duygusal tükenmişliğine karşı bir alternatif olarak tercih etmektedir. Kişiler arası ilişkilerin en alt düzeyde olduğu boyuttur. Bu boyutta duygusal açıdan yaşanan tükenmişlik, bireyin işteki başarısızlık hissi ve görev yaptığı kuruma yönelik olumsuz tutumu, çalıştığı işe özen göstermeme ve tepki gösterme olarak ifade edilmektedir. Duyarsızlığın açık göstergeleri kişinin insanlarla aralarındaki ilişkisini bir bakıma sonlandırarak duygusal olarak bir sınır koyması, çalıştığı kişilere karşı mesafeli yaklaşması, diğer insanlara karşı ilgisiz davranma şeklinde ifade edilebilmektedir. Bunun sonucu

olarak çalıştığı kurumdaki arkadaşlarına ve hizmet ettiği insanlara yönelik duyarsız olmakta ve bu da iş verimini azaltmaktadır (Karabulut, 2019).

Düşük kişisel başarı. Kişisel başarısızlık kişinin çalıştığı meslekte kendini yetersiz olarak algılamasıdır. Birey zaman içerisinde saygınlığını yitirip bunalım yaşamaktadır. Bu yaşadığı bunalım için gerekli sosyal desteği alamayan bireyde olumsuzluk duyguları pekişmektedir (Maslach ve Jackson, 1981).

Cherniss tükenmişlik modeli. Bu model tükenmişlik kavramını, zamanla meydana gelen stresle başa çıkmada bireyin mücadele azminin kırılması sonucu oluşan durum olarak tanımlamaktadır. Cherniss tükenmişliğin 3 aşamada meydana geldiğini ifade etmektedir. İlk aşamada aşırı strese maruz kalma, ikinci aşamada bu stres sonucu yoğun bir endişe ve tükenmişlik duygusu, üçüncü aşamada ise ilk iki aşamanın sonucunda bireyin davranışlarında meydana gelen değişimler ile birlikte işe gelmeme ve işverenlere karşı ortaya çıkan negatif duygu söz konusudur (Özışık, 2019).

Pines tükenmişlik modeli. Pines tükenmişliği, insanları duygusal yönden devamlı olarak olumsuz bir biçimde etkileyen durumların duygusal, fiziksel ve zihinsel yönden bitkinliğe yol açması durumu şeklinde tanımlamaktadır. Pines insanlarda enerji kaybının olmasını ve kendilerini sürekli yorgun hissetmelerini *fiziksel tükenme* şeklinde ifade etmiştir. Bireyin yoğun bir duygusal depresyon sonucu sürekli ağlama isteği ve kendisini çaresiz, yalnız, umudunu yitirmiş gibi hissetmesi *duygusal tükenme* şeklinde açıklamıştır. İnsanların iş, arkadaş ve yakın çevresine olumsuz tutumlar göstermesi ve kendisini değersiz hissetmesi ise *zihinsel tükenme*dir (Kervancı, 2013).

Edelwich ve Brodsky'nin tükenmişlik modeli. Edelwich ve Brodsky tükenmişliğin birbiri ardına sıralanmış farklı aşamalardan geçen bir sürecin sonucunda meydana geldiğini belirtmişlerdir. Bu sürecin durgunluk, duygusuzlaşma, idealistik coşku ve engellenme aşamalarından oluştuğunu ifade etmişlerdir (Sandıkçı, 2010).

Suran ve Sheridan'ın tükenmişlik modeli. Temelinde psikososyal gelişim kuramı yer alan, deneyim ve gözlem sonucu oluşan bir modeldir. Bu model gelişimsel olarak birbirine benzeyen dört basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar;

- I. Rol ve kimlik,

- II. Yeterli veya yetersiz olma,
- III. Durgunluk, verimlilik
- IV. Yeniden oluşturma, hayal kırıklığıdır.

Bu basamakların her biri, tükenmişliğin meydana gelmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu modele göre tükenmişlik, yukarıdaki dört basamakta olması muhtemel çatışmaların önlenmesinin yetersiz olmasıyla meydana gelmektedir (Doğuyurt, 2013).

Scott Meier tükenmişlik modeli. Bu model tükenmişliği; bireyin işle ilgili olumsuz pekiştireç beklentisinin düşük olduğu ve cezanın geleceği beklentisinin yüksek olduğu aynı zamanda bireyin olumsuz pekiştireçleri önlemeye yönelik davranışlar sergilediği ve kişisel bakımdan kendini yetersiz hissettiği durumlarda tekrarlayan iş yaşamının bir sonucu oluşan olgu olarak tanımlamaktadır (Alizada, 2017).

Tükenmişliğin Nedenleri

Tükenmişliğin nedenleri için birçok başlık ve madde ileri sürülebilir. Alanyazına bakılarak bunları kategorilendirmek gerekirse, kişisel nedenler ve çevresel (örgütsel) nedenlerden bahsetmek mümkündür (Öztürk, 2019).

Kişisel nedenler. Kişisel nedenler arasında şunlar yer almaktadır:

- Yaş
- Medeni hâl
- Çocuk sayısı
- Ailenin içinde bulunduğu statü
- Eğitim durumu
- İşine bağlı olma
- Bireysel beklentiler
- Günü ve istekler
- Egosunun yüksek olması
- Deneyim, dayanıklılık, öz saygı gibi kişilik özellikleri

- A tipi kişilik (hırs, rekabet vs.)
- Kendi değişimini fark edememe
- Kişisel yaşamdaki streslerdir (Polat, 2006).

Çevresel (örgütsel) nedenler. Çevresel nedenler arasında şunlar yer almaktadır:

- Çalıştığı işin türü
- Çalıştığı kurumun türü
- Çalışma saatleri
- İş stresi
- Çalışma arkadaşlarının desteğinin az olması
- Rol belirsizliği ve karmaşası
- Ödüllendirilmeyen iş koşulları
- Yetersiz eğitim ve maaş
- İdari baskı
- Takdir edilmeme
- İşin yüksek performans gerektirmesi
- Çalışma ortamının atmosferi
- İşe ulaşım sorunu
- Ev-iş çatışması
- Hizmet verilerinin niteliği
- Örgütsel çalışmadaki sorunlar (EğİN, 2015).

Tükenmişliğin Belirtileri

Tükenmişliğin belirtileri; fiziksel, davranışsal, duygusal ve zihinsel olarak dört kategoriye ayrılmaktadır.

Fiziksel belirtiler. Fiziksel belirtiler arasında şunlar yer almaktadır:

- Anksiyete bozukluğu sonucu oluşan sorunlar

- Şeker ve tansiyon hastalığı
- Uykusuzluk
- İstemsiz kilo kaybı
- Sinirsel ve cinsel sorunlar
- Kalp ve damar rahatsızlıkları
- Taşikardi (Kalp ritim bozukluğu)
- Eklem ve kas ağrıları
- Nefes darlığı
- Bel ve sırt ağrısı (Ergül, 2020).

Psikomotor belirtiler. Psikomotor belirtiler arasında şunlar yer almaktadır:

- Şüpheli ve endişeli tutum sergileme
- Aniden meydana gelen duygu değişimleri (Gülerken ağlamaya başlama gibi)
- Çabuk öfkelenme
- Unutkanlık, dalgınlık, dikkatsizlik
- Tırnak yeme, diş gıcırdatma davranışları sergileme
- Takdir edilememe endişesi
- Öz saygının azalması
- İçine kapanık olma ve uzaklaşma isteği
- Sık sık yaşanan ağlama nöbetleri (Becet, 2019).

Duygusal belirtiler. Duygusal belirtiler arasında şunlar yer almaktadır:

- Ailede oluşan sorunlar
- Uykusuzluk hali
- Depresyon
- Sürekli sinirli olma durumu
- Hayal kırıklığı
- Umudunu kaybetme

- Sosyal dışlanmışlık hissi
- Apati (duygusuzlaşma, ilgisiz kalma)
- Suçluluk hissi ve teslim olma
- Duygusallık ve çaresiz kalma
- Endişelenme
- Kendini değersiz hissetme
- Çaresiz kalma ve güvenmeme hissi (Özeç, 2019).

Zihinsel belirtiler. Zihinsel belirtiler arasında şunlar yer almaktadır:

- Yaratıcılığın düşmesi
- Verimsiz çalışma
- Unutmanın artması
- Odaklanma sorunu
- Zihin bulanıklığı
- Değişime kapalı olma ve ipotetik düşünme (Çivik, 2019).

Tükenmişliğin Sonuçları

Tükenmişliğin kişiye ve çevresine yansıyan, işini ihmal etme, çalıştığı yerdeki işin ağır ve güç olmasından dolayı işten kaçınma eğilimi, hastalık gibi nedenlerden dolayı işe gelmeme veya geç gelmelerde artış olması gibi olumsuz sonuçları vardır. Ayrıca işi bırakmak isteme eğiliminde artış, iş niteliğinin bozulması, bazen işe izin almadan gelmeme veya iznin bitmesine yakın izni uzatma isteği, evrakta uygunsuz düzenlemeler yapma, çalıştığı iş ortamındaki ve iş dışındaki kişilerle uyumsuz ilişki, kişinin ailesi ve eşi ile yaşadığı sorunlar ve onlardan uzaklaşma, aile ve yakın arkadaşlarla yapılan aktivitelere katılmama eğilimi, iş performansı ve iş kalitesinin düşmesi gibi olumsuz durumlar da tükenmişliğin sonuçları olarak sıralanabilmektedir (Aktan, 2007).

Tükenmişlik yaşayan bireylerde, uykusuzluk, baş ağrısı, yemek yememe, sindirim problemleri gibi fiziksel sorunlar ve içine kapanma, sabırsız olma, huysuz davranma, alınganlık gibi duygusal sorunlar sıklıkla ortaya çıkmaktadır. Ayrıca rol çatışması yaşayan çalışanlar, müşterilerine nasıl davranıyorlarsa aile üyelerine de

benzer bir biçimde davranabilmektedirler. Bu yüzden iş ve aile ilişkilerinde bozulmalar yaşanmaktadır. Bireyler tükenmişlik sonucu ortaya çıkan sıkıntılarını dindirmek için sigara, uyuşturucu gibi zararlı maddeler kullanıp onlara bağımlı hale gelmektedirler (Özdoğan, 2008).

Günümüzde tükenmişlik birey açısından mühim sonuçları olan bir problem haline gelmiştir. Teknolojinin sürekli gelişmesi ve değişmesi ve çalışma hayatı gibi faktörler bireylerin stres içeren durumlar ve bunun sonucunda da tükenmişlik yaşamalarına sebep olmaktadır (Samancı, 2019). Stres sonucu oluşan tükenmişliğin yukarıda anlatılan nedenlerden ötürü çok fazla olumsuz sonuçlara neden olduğu söylenilebilmektedir. Bundan dolayı tükenmişlik çözüm getirilmesi gerekli önemli olgulardan biridir.

Tükenmişlik ile Mücadele Yöntemleri

Aile, çalışan kişiler ve toplumsal çevre üzerinde tükenmişliğin etkileri incelendiğinde geniş bir alana yayılmış olumsuz birtakım sonuçlar bir problem olarak ortaya çıkmakta ve bu problemin çözümlenmesi gerekmektedir. Bu durum, teorik ve çözüm odaklı birçok çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur. İnsanın ihtiyaçlarından ve örgütlerin teknik ve ekonomik yönden mecburiyetlerini belirlemesinden hareketle tükenmişlikle baş edebilmek için etkili çözüm şekillerini gerçekçi bir biçimde meydana çıkarmak gerekmektedir. Tükenmişlikle baş etmede, çalışan ve örgüt katılımı zorunlu olacağı için mücadele yöntemleri iki başlık altında toplanmaktadır (Dolgun, 2010).

Bireysel mücadele yöntemleri. Bireysel açıdan mücadele yöntemleri arasında şunlar yer almaktadır:

- Bireyde ortaya çıkan değişimlerin birey tarafından anlamlandırılması ve analiz edebilmesi için bireyin kendini tanıması,
- Monotonluktan uzaklaşıp işini yapma ve işleyiş tarzını değiştirmesi,
- Bireyin çalışma arkadaşları ve hizmet ettiği kişilerle olan diyalogunu azaltması, başka bir deyişle psikolojik geri çekilme,
- Bireyin karşılaştığı stres içeren bir durum karşısında kendi kendisiyle diyalog kurması,

- Bireyin karşılaştığı sorunları kendi sorunlarıymış gibi benimsememesi onları içselleştirmemesi,
- Etkili ve verimli zaman yönetimi,
- Bardağın boş tarafından değil dolu tarafından bakması olarak tabir edilen, olaylara olumlu açıdan bakarak stres ve sıkıntıya neden olan durumlardan kendisini muhafaza etmesi (Arslan, 2019).

Örgütsel mücadele yöntemleri. Izgar'a (2001) göre örgütsel mücadele yöntemleri şöyle sıralanmaktadır:

- Motivasyonun artması ve kişisel doyumun sağlanabilmesi için hizmet içi eğitimler düzenlemek ve bu eğitimleri yaygınlaştırmak,
- Bireylerin işlerinde yükselmesine olanak sağlayacak adil ve planlı olanaklar sağlamak,
- Örgütün pasif davranması çalışan bireyleri tükenmişliğe iten nedenlerden biri olduğundan örgütün bu konuda aktif ve değişmeye açık olmasını sağlamak,
- Örgütün gelişimi açısından ve örgüt içerisindeki bireylerin mutluluğunu sağlamak adına çeşitli geliştirici programlar sunmak,
- Çalışanların karar yetkilerini genişletmek,
- Örgütsel çatışmaları engellemek,
- Örgüt tarafından çalışanlar için hedef belirlemek yerine, çalışanların bizzat hedeflerini kendilerinin belirlemesini sağlamak (akt. Şahin, 2007).

Örgüt desteği ya da profesyonel düzeyde desteğe ihtiyaç duymadan kişinin tek başına baş edemeyeceği kadar ciddi bir sorun olarak varsayılan tükenmişlikle baş edebilmek için çeşitli fiziksel (solunum kontrolleri, beden ve nefes egzersizleri) ve ruhsal (meditasyon, motivasyon, zaman ve stres yönetimi) egzersizler de bulunmaktadır (Torun, 1999).

Özyeterlik İnancı

İnsanların bir alanda sahip olduğu bilgi ve becerilerin toplam inancı şeklinde tanımlanan özyeterlik inancını ilk kez 1977'de Albert Bandura sosyal öğrenme

kuramında ifade etmiştir. İngilizcede *self-efficacy belief* olarak bilinen özyeterlik inancı Türkçe kaynaklara "yetkinlik beklentisi" veya "özyeterlik inancı" şeklinde çevrilmiştir (Elgit, 2020). Bu çalışmada da özyeterlik inancı kavramı kullanılmıştır.

Bandura özyeterlik inançlarını "bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize ederek başarılı olarak gerçekleştirebilme kapasitesine ilişkin kendine olan inancı ya da güveni" olarak tanımlamıştır (Durmaz, 2019). Özerkan (2007) bu durumu, bireyin belli bir alanda ondan beklenen davranışları yapması için ihtiyaç duyduğu yeterliliğin ne kadarına sahip olduğuna olan inancı olarak tanımlamaktadır. Öz yeterlik inancı kişinin sahip olduğu potansiyeli, başarılarını, özdenetimini bir arada toplayan ve benliği oluşturan farklı yapıların bir araya gelmesiyle oluşan aktif bir noktadır (Özerkan, 2007). Tanımlardan yola çıkarak öz yeterlik inancını, bireyin sahip olduğu yeterliliği hakkındaki inancı ve bir işi gerçekleştirmek için kendine duyduğu güven ve inancı şeklinde yorumlamak mümkündür.

Özyeterlik inançları yüksek olan kişiler, zorlu görevlere başarılması gereken engeller olarak yaklaşmaktadırlar. Böyle bir algı insanları, olaylara derinden dalmaya ve içten bir ilgi ile yaklaştırmaya teşvik etmektedir. Böylelikle bireyler kendilerine zor amaçlar belirlemekte ve bu amaçlara karşı güçlü bağlılıklarını korumaktadırlar. Başarısızlığın nedenini yeterli çaba olmamasına ve sahip olunan bilgi ve becerinin eksikliğine bağlamaktadırlar. Tehdit edici durumları kontrol altında tutmayı başarabileceklerinden dolayı emin bir şekilde onlara yaklaşmaktadırlar. Aksine, özyeterlik inançları düşük olan insanlar kişisel bir tehdit olarak algıladıkları zorlu görevlerden uzak durmaya çalışmakta, bu durumlarla karşı karşıya kaldıklarında kişisel eksikliklerine ve engeller karşısında başarılı olması için gösterecekleri performans odaklanmanın aksine her türlü olumsuz sonuca odaklanmaktadırlar. Çabalarını gevşetmekte ve zorluklara karşı mücadele etmektен çabuk vazgeçmektedirler. Yaşadıkları aksaklıklardan ve başarısızlıklardan sonra özyeterlik inançlarını geri kazanmaları oldukça yavaştır (Bandura, 2010).

Özyeterlik inancı kaynakları. İnsanların özyeterlik inançları, performans başarıları, dolaylı yaşantılar, sözlü ikna ve fiziksel ve duygusal durumlar olarak dört temel kaynak ile geliştirilebilmektedir.

Performans başarıları. Kuvvetli bir özyeterlik algısı oluşturmanın ilk ve en etkili kaynağı performans başarılarıdır. Bireysel başarılar kişinin özyeterlik

inancına sağlam bir dayanak oluşturmaktadır. Bireyin kendisine olan yeterlilik algısı tam anlamıyla kurulmadan gerçekleşecek başarısız durumlar onu zayıflatmaktadır (Bandura, 2010). Bireyin başarılı olduğu durumlardaki farkındalığı, onun benzer diğer durumları da başarabileceğine olan inancının yani özyeterlik inancının da yüksek olmasını sağlayacaktır. Ama bireyin daha önce başarısız olduğu durumlar olursa benzer durumlarda da başarısız olacağını hissedip özyeterlik inancının da düşük olmasına neden olacaktır (Süzer, 2019).

Dolaylı yaşantılar. Devamlı bir çaba sonucunda, model alınan insanların başarılı olduğunu görmek, gözlemcilerin de olaylara hâkim olma yetenekleri konusunda sahip oldukları algıyı artırmaktadır. Benzer şekilde, güçlü ve devamlı bir çabaya karşılık başkalarının başarısız olduğunu gözlemek, gözlemleyen kişilerin kendi yeterliliklerine ilişkin kararlarını olumsuz etkilemekte, çabalarını baltalamaktadır. Model olmanın özyeterlik inancına etkisi, modeller aracılığıyla görülen benzerlikten gözlemcinin güçlü bir şekilde etkilenmesidir. Bu benzerliğin büyük ve güçlü olması, modellerin gözlemci üzerinde ikna gücünün yüksek olması anlamına gelmektedir. Gözlemcilerin özyeterlik inançlarının modellerin davranışlarından ve yarattığı sonuçlardan az etkilenmesi onların modelleri kendilerinden farklı olarak görmelerindedir (Bandura, 2010).

Sözel ikna. İnsanların ailelerinden, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından kendisine yöneltilen cesaretlendirici sözlü ifadeler özyeterlik inançlarının artmasında önem taşımaktadır. Dışardan gelen bu sözlü ifadeler bireylerin yaşamlarının bazı dönemlerinde ihtiyacı olabilmektedir. Fakat bireyleri sahip oldukları kapasitenin üstünde çaba gerektiren ve yapmakta zorlanacakları işlere yönelten cesaret içerikli ve ikna edici sözel ifadeler, kişilerin yapmak istemedikleri halde birtakım işleri yapmalarına ve bunun sonucunda başarısızlık yaşamalarına neden olacaktır. Bu durumda kişilerin özyeterlik inançlarını azaltacaktır (Yurt, 2014).

Fiziksel ve duygusal durumlar. İyi bir ruh hali bireyin özyeterlik inancını artırmakta ve daha güçlü olmasını sağlamaktadır. Bunun tersi durumda olan bireyin ruh hali, özyeterlik inancının düşmesine yol açmaktadır. Stres sonunda oluşan durumlar, duygusal durumların oluşmasına neden olmaktadır ki bu da bireyin oluşan durumun üstesinden gelebilme inancını yani özyeterlik inancını etkilemektedir. Kişinin stresi düşerse, duygusal durumları da buna bağlı olarak düzelecek ve sonuç olarak özyeterlik inancında birtakım değişimler meydana

gelebilecektir (Kolkaya, 2019). Stres faktörüne bağlı olarak oluşan duygusal durumlarda birey kendini güçsüz ve cesaretsiz hissetmektedir. Stresin düşürülmesine yönelik yapılacak eylemler ve bireyin fiziksel olarak iyi olması, bir işi yapmaya başlamasında ona motivasyon sağlayacağı gibi onu cesaretlendirerek başarılı olma olasılığını da artırmaktadır. Böylece kişinin özyeterlik inancı da yükselmektedir.

Özyeterlik inançlarının etkileri ve faydaları. Özyeterlik inançları, motivasyon ve özdenetim süreçlerini çeşitli şekillerde etkileme, bununla birlikte insanların seçimleri ve izledikleri eylem yolları üzerinde etkili olmaktadır. İnsanların özyeterlik duygusu onların sabırlı olmalarını, çaba göstermelerini ve dayanıklı olmalarını doğrudan etkilemektedir. Yani özyeterlik duygusu ne kadar büyük olursa sabır, çaba ve dayanıklı olmanın da o kadar büyük olduğu ifade edilebilmektedir. Özyeterlik inançları ayrıca bireylerin bir göreve başladıklarında yaşadıkları stresi, kaygı miktarını ve ortaya koydukları başarı düzeyini de etkilemektedir. Özyeterlik inancı bireylerin bir olay karşısında gösterecekleri çabaların, dayanma süresinin ve olumsuz durumlara karşı dirençlerinin miktarını belirlemeye yardımcı olmaktadır. Güçlü özyeterlik inançlarına sahip insanların başarıları ve kişisel refahları birçok yönden artmaktadır. Ayrıca zor görevlerin üstesinden gelmelerine, tehlike içeren durumları üstesinden gelinebilecek zorluklar olarak görmelerine yardımcı olmaktadır. Özyeterlik inancı yüksek olan bireyler olaylara daha fazla içsel ilgi göstermekte, zor hedefler seçmekte ve bu hedeflere güçlü bir bağlılık göstermektedirler. Ayrıca, başarısız durumlara karşı çaba harcamakta, başarısızlık veya aksaklıklardan sonra güvenlerini daha kolay bir şekilde kurtarmakta ve başarısızlığı, yetersiz çaba veya yetersiz bilgi ve becerilere bağlamaktadırlar. Yüksek özyeterlik inancı, zorlu görevler karşısında bireylerin daha rahat hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Aksine özyeterliği düşük olan insanlar, olayların gerçekte olduğundan daha zor olduğuna inanmakta ve stres, depresyon gibi psikolojik birtakım sorunlar geliştirmektedirler. Sonuç olarak özyeterlik inançlarının etkileri bireylerin elde ettikleri başarı düzeyinin güçlü belirleyicileri ve öngörücüleridir (Pajares, 1997).

Özyeterlik inancı insanların farklı birtakım faaliyetlerini etkilemektedir. Birtakım araştırmalar özyeterlik inançlarının insanlar üzerindeki etkilerini belirleyen dört psikolojik süreçten bahsetmişlerdir. Bu süreçler:

- Bilişsel

- Motivasyonel
- Duyuşsal ve
- Seçme süreçleri olarak ifade edilmektedir.

Bilişsel süreçler. İnsanların sergiledikleri davranışların çoğu genelde amaçlı davranışlardır. Bu amaçlı davranışları belirlemede kendi özyeterlik inançlarından etkilendikleri gibi davranışları uygulamada da bilişsel süreçlerden faydalanmaktadır. İnsanlar genelde bir davranış sergilemeden önce, davranış sonucu olabilecek muhtemel sonuçları ve bu sonuçların davranışı gerçekleştirmedeki önemini daha evvel bir senaryo oluşturarak zihinlerinde tasarlamaktadırlar. Burada öz yeterlik inancı aktif rol oynamaktadır. Eğer bireyin özyeterlik inancı yüksekse kendisini ve yeteneklerini destekleyici nitelikteki senaryolar zihninde canlanmaktadır. Fakat özyeterlik inancı düşük bireyin başarısızlığı sergileyen senaryolarla karşılaşması muhtemeldir. Farklı bir deyişle, bireyin özyeterlik inancının yüksek olması onun amaçlarının ve bu amaçlar için harcaacağı gayretin de o kadar yüksek olması demektir (Kuş, 2005).

Motivasyonel süreçler. Özyeterlik inançları bireylerin motivasyonlarının düzenlenmesinde önemli bir role sahiptir. Birçok insanın motivasyonu bilişsel şekilde ortaya çıkmaktadır. Özyeterlik inançlarının motivasyona farklı biçimlerde katkı sağladığı söylenebilmektedir. Örneğin, insanların amaçlarını, harcadıkları çabanın seviyesini, zorluklara ve başarısız durumlara karşı dirençlerini özyeterlik inançları belirlemektedir. Engellerle ve başarısız durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, yeteneklerine güvenmeyen insanlar mücadele etmeyi azaltmakta veya hemen vazgeçmektedirler. Yetenekleri konusunda güçlü bir inanca sahip olanlar, mücadele etmeyi bırakmamakta ve başarısız olduklarında her zamankinden daha çok çaba harcamaktadırlar. İnsanların istek ve azimlerinin güçlü olması onların performanslarına doğrudan katkı sağlamaktadır. İnsanlar faaliyetlerini gerçekleştirirken öncesinde öngöründe bulunarak eylemlerini ortaya atmakta, eylemlerin muhtemel sonuçlarını sezmektedirler. Kendilerine hedef belirleyip parlak bir gelecek için eylemler planlamaktadırlar. Bu süreçte üç çeşit motivasyon aracından bahsedilmektedir: *nedenselleştirme*, *amaçlar ve bilişsel hedefler*. Bu motivasyon ilkelerine karşılık gelen teoriler sırasıyla *atıf teorisi*, *beklenti-değer teorisi* ve *hedef teorisi*dir. Nedensel atıflar, motivasyon, performans ve duygusal tepkileri temel alarak özyeterlik inançlarını etkilemektedir. Beklenti-

değer teorisinde, motivasyon, belirli bir davranış biçiminin belirli sonuçlar üreteceği beklentisi ve bu sonuçlara verilen değerle düzenlenmektedir. Fakat insanlar, yapabilecekleri performansın olası sonuçları hakkındaki inançları üzerinde hareket etmektedirler. Bu yüzden beklentilerinin motive edici etkisi kısmen özyeterlik inançlarına bağlıdır. Hedefler teorisinde motivasyonu ve davranışı doğrudan düzenlemek yerine, büyük ölçüde kendini etkileme süreçleri aracılığıyla ortaya çıkar. Kendini tatmin etme davranışı insan davranışlarına yön vermekte ve insanları hedeflerine ulaşma konusundaki çabalarında kalıcı olmaya teşvik etmektedir (Bandura, 1995).

Duyuşsal süreçler. Heyecan, endişe, korku ve kaygı gibi bireyin duyuşsal hallerini kontrol etmesi açısından özyeterlik inançları etkilidir. Bireyin karşılaştığı bir durumu duyuşsal bakımdan olumlu veya olumsuz olarak algılaması onun yaptığı davranışlardan etkilenmektedir. Bu tür davranışların da belirleyicisi bireyin özyeterlik inancıdır. Eğer bireyin özyeterlik inancı yüksek ise bu durum, böyle durumlarda doğru bir davranış göstermesini sağlamaktadır (Demirhan, 2012).

Seçme süreçleri. Özyeterlik inançları bireyin seçmiş olduğu çevreyi ve faaliyetlerini etkilemekte, şekillendirmektedir. İnsanlar yeteneklerinin tesir etmeyeceğine inandıkları faaliyetlerden ve ortamlardan kaçınmaktadırlar. Özyeterlik inançları yüksek olan bireyler daha çok zor faaliyetleri kolay bir şekilde üstlendiği ve kendilerini rahat yönetebildiği ortamları seçmektedirler. Bireyler yaptıkları seçimlerle farklı ilgi ve yetenekler geliştirip deneyim kazanmaktadırlar. Bireyin seçimlerine etki eden herhangi bir durum kişisel gelişim açısından önemli bir etkiye neden olmaktadır. Çünkü ilgi, yetenek ve değerlerin devamlılığı açısından bireyin seçmiş olduğu çevreyi yönetmesi için yapılan sosyal etkiler önem taşımaktadır (Algan, 2006).

Öğretmenlikte Tükenmişlik ve Özyeterlik İnançları

Eğitimin profesyonel uygulayıcıları olan öğretmenler, eğitmeyi kendilerine meslek olarak kabul etmiş ve bu mesleği icra etmek için kendilerine özel bir eğitim verilen kişilerdir. “Millî Eğitim Temel Kanunu’nda öğretmenliğin tanımından bahsedilmiş olup bu tanımda, özel alanlarında, genel kültür alanında ve eğitim bilimleri alanında özel bir eğitim alınmasına tabi tutulan bir meslek” ifadeleri yer almıştır (Yeşil, 2009).

Öğretmenlikte tükenmişlik. Tükenmişliğe insanların birbirleriyle iletişimlerinin yoğun olduğu meslek gruplarında görev yapan kişilerde sık rastlandığından, eğitim ve öğretimi uygulayıcıları olan öğretmenler de tükenmişliğe maruz kalan gruptandır. Bu nedenle tükenmişlikle ilgili yapılan araştırmaların önemli bir kısmı öğretmenlerde tükenmişlik üzerine olmuştur (Cemaloğlu ve Şahin, 2007). Tükenmişlik mesleki bir tehdittir ve diğer tüm mesleklerde çalışanlar gibi öğretmenler de bu tehde maruz kalmaktadır (Kurtoğlu, 2011).

Öğretmenlik mesleği gelecek için eğitimli bir nesil yetiştirmek adına diğer mesleklere göre daha stratejik bir konum teşkil etmektedir. Bu meslek, genel kültür, mesleki yeterlilik bilgisi ve formasyon bilgisine ilaveten hoşgörülü olmayı, özveri ile çalışmayı, kendi bilgisini sürekli güncellemeyi ve bu mesleği severek ve isteyerek yapmayı da gerekli kılan bir meslektir. Ama bu meslekte diğer mesleklere göre insan iletişimi daha fazla olduğu için doğal olarak stres kaynakları da fazladır, bundan dolayı da öğretmenliği icra eden kişilerde ruhsal açıdan birtakım sağlık sorunlarının görünmesi kaçınılmazdır. Öğrenciler için önemli bir yerde olan öğretmenlerin ruh sağlıklarında meydana gelen sorunlar öğretmenin mesleki sorumluluklarını yerine getirememesi, öğrenciler ve meslektaşlarıyla olan ilişkilerinde zayıflama gibi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Literatürde bu şekilde olumsuz sonuçların olması, aşırı talep sonucu oluşan fiziksel veya ruhsal enerjinin azalması durumu *tükenmişlik* şeklinde ifade edilmektedir. Öğretmenlik mesleğinde yaşanan tükenmişliğin beraberinde getirdiği sorunlar sadece öğretmenlik mesleğini icra eden kişiyi değil aynı zamanda ailesini, yakın çevresini, okulundaki öğrencileri ve velileri de etkilemektedir. Bu yüzden açık bir şekilde verilen eğitimin niteliğinde bozulmalar ortaya çıkmaktadır. Sorunun ciddi olmasından ötürü öğretmenlerin tükenmişlik konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak ve tükenmişliğin nedenleri hakkında farkındalık yaratmak kesinlikle ihtiyaç duyulan bir gerçektir (Girgin ve Baysal, 2005).

Öğretmenlikte tükenmişliğe yol açan etkenler. Öğretmenlerde tükenmişliği ortaya çıkaran kişisel ve örgütsel etkenlerden söz edilebilmektedir.

Örgütsel Etkenler. Tümkaya (1996), Başaran (1999) ve Oruç (2007) örgütsel etkenleri şu maddeler ile ifade etmektedirler:

- Örgütsel baskılar,
- İdarenin desteğinin zayıf olması,

- Öğrencilerin derse, öğretmene veya okumaya karşı ilgisiz olması,
- Öğrencilerin ders çalışmaması ve sınıf içerisinde uygunsuz davranışlar sergilemesi,
- Diğer öğretmenlerin göstermiş olduğu olumsuz tutumlar,
- Okul ve aile iş birliğinin zayıf olması,
- Mesleki kariyerde ilerlemenin kısıtlı olması (akt. Kapar, 2016).

Kişisel Etkenler. Kişisel etkenler şu şekilde ifade edilmektedir:

- Kişilik özellikleri (mevcut kapasite, ihtiyaçlar, kaygı seviyesi vs.),
- Fiziki sağlık,
- Kabiliyetler ve yaşantılar,
- Duygusal olarak içinde bulunulan durum,
- Sosyal yardım (Kapar, 2016).

Öğretmenlikte özyeterlik inancı. Öğretmenlik özyeterlik inançlarıyla ilgili alanyazında farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Örneğin; Skaalvik ve Skaalvik (2010) sosyal bilişsel teoriye dayalı olarak öğretmen öz yeterliğini, öğretmenlerin belirli eğitim hedeflerine ulaşmak için gerekli etkinlikleri planlama, düzenleme ve yürütme yeteneklerine olan inançları olarak tanımlamaktadırlar. Browsers ve Tomic (2000) ise tanımlarında öğretmen inançlarının öğrencinin davranışları, akademik başarısı ve öğrenmede güçlük yaşayan öğrencilerin motivasyonu üzerindeki etkisinden bahsetmektedirler (akt. Karahan ve Balat, 2011).

Bütün öğretmenlerin kendileri, yaptıkları çalışmalar, öğrencileri, rolleri ve sorumlulukları ile öğretme ve öğrenme süreçleri hakkında bilgi, tutum, değer, beklenti, teori ve varsayımları içeren inanç sistemlerine sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Öğretmenlerin deneyimlerinden, okul uygulamalarından, kişilik özelliklerinden, eğitim kuramlarından ve farklı kaynaklardan elde ettikleri bu sistemlerin öğretim uygulamalarının temel kaynağı olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin sahip olduğu bu inançlar, onların algılarını ve yargılarını etkilediğinden sınıf içi davranışları üzerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Ayrıca özyeterlik inançlarının, öğretmenlerin görevlerini nasıl tanımladıkları, bu görevlerle ilgili kararları yorumlamaları ve planlamalar için bilişsel araçlara ilişkin seçimleri ve sonuç olarak davranış biçimleri üzerinde bilgiden çok daha etkili

olduğunu belirtilmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin inanç yapılarını anlamak, öğretmenlik uygulamalarını anlamak için önemlidir (Ortaçtepe, 2006).

Öğretmenlerin başarılarına yön veren önemli nedenlerden biri de özyeterlik inancıdır. Alanında uzman bir öğretmenin bilgisi ne kadar iyi olursa olsun özyeterlik inancı düşükse verimli ders vermesi beklenemez. Bundan dolayı öğretmen özyeterlik inançlarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Öğretmen özyeterlik inançları, kişinin kendisi hakkında düşündükleri ve okul çevresinin dönütleri doğrultusunda belirlenmektedir. Öğretmenlerin özyeterlik inançları onların öğrencilerini sosyal ve akademik yönden gelişimlerini sağlayıp, istenilen seviyeye eriştirebileceklerine olan inançlarıdır. Öğretmen özyeterlik inançları öğretmenin öğrencisini ders sırasında güdülemesiyle ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar öğretmenlerin özyeterlik inançlarının kaynağının, güdülenmesi zor olan öğrencilerini güdüleyebilmesine dayandığını göstermektedir. Bu güdüleme ile beraber, öğretmenlerin özyeterlik inançları aynı zamanda öğrencilerin akademik başarıları üzerinde de önemli derecede etkilidir (Kiremit, 2006).

Öğretmen özyeterlik inançları, mesleklerinin gereklerini yapabilen, azimli, fedakâr ve sorunlarla başa çıkmada başarılı olan öğretmenler yetiştirilmesi hakkında bilgi vermede önemli katkılar sağlamaktadır. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin nitelikli bir öğretim yapmaları ve öğretim boyunca karşılına çıkacak problemleri çözebilmeleri bakımından bireysel yetenek ve becerileri hakkındaki özyeterlik inançları önem arz etmektedir (Özdemir, 2008).

Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Yurt içinde yapılan araştırmalar. Bu bölümde mesleki tükenmişlik ve özyeterlik inancı ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalara değinilmiştir.

Mesleki tükenmişlik ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar. Karabulut (2019) tarafından yapılan çalışma müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyini belirlemek amacıyla "Maslach Tükenmişlik Envanteri", mesleki doyum düzeylerini belirlemek amacıyla "Mesleki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ile mesleki doyumları arasında negatif yönlü ilişki olduğu, her iki düzeyin birbirinden bağımsız olarak farklı değişkenler karşısında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Öztürk'ün (2019) sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın evren grubunu Samsun ili merkez ilçelerinde çalışan 1475, örneklemini ise bu ilçelerdeki 329 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Öğretmenlerde İş Yükü Algısı Ölçeği" ve "Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, öğretmenlerin iş yüklerinin ağır olmadığı ve mesleki tükenmişliklerinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Karakuş'un (2019) öğretmenlerin mesleki tükenmişlik, eş tükenmişliği ve psikolojik iyi oluş puanlarının ilişkisi ve psikolojik iyi oluş puanlarının mesleki ve eş tükenmişliği puanları üzerinde aracı rol üstlenip üstlenmediğini incelediği çalışmasının katılımcılarını Adana ilindeki merkez ilçelerinde farklı branşlarda görev yapan ve gönüllü olarak araştırmaya katılan evli ya da duygusal açıdan bir ilişki içinde olan 349 erkek ve 481 kadın toplam 830 öğretmen oluşturmakta olup bu çalışmada verileri toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu", "Eş Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu" ve "Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır.

Çankıran (2019) yaptığı çalışmada özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve iş doyumlarını, mesleki benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Konya ilindeki özel ve devlet okulu veya kurumlarında, özel eğitim alanında çalışan 276 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Envanteri", "İş Doyum Ölçeği" ve "Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmış olup çalışma sonucunda, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin düşük, iş doyumlarının ve mesleki benlik saygılarının ise yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Akman'ın (2019) yaptığı çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde hizmet veren resmî okullarda çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile mesleki doyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu İstanbul ili Ataşehir ilçesinde toplam 76 okulda çalışan öğretmenler oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında Tükenmişlik Ölçeği ile Mesleki Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin mesleki doyumlarının seviyelerini ortaya çıkaran ve mesleki tükenmişlik düzeylerine engel olacak faktörlerin neler olabileceğinden yola çıkarak bu yolda atılacak adımların öğretmen performansını arttırmak için gerekli olduğuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2019) çalışmasında, birleştirilmiş sınıfta görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde öğretmen yeterlilik ve tükenmişlik algılarını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Kars merkez ve ilçelerinde birleştirilmiş sınıflarda çalışan 201 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmede "Kişisel Bilgi Formu", "Öğretmen Yeterlik Algısı Anketi" ile "Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, birleştirilmiş sınıftaki sınıf öğretmenlerinin Öğretmen Yeterlik Algısı Anketi'ndeki yeterlikler boyutlarıyla ele alındığında, öğretmenlerin kendilerini yeterli olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tanrıverdi (2019) okul müdürlerinin kullandıkları güç kaynaklarını öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ve yabancılaşma düzeyleri açısından belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini Kütahya merkezde yer alan ilkokul ve ortaokullarda çalışan 314 öğretmen oluşturur. Araştırma verilerini toplamada ise "Yabancılaşma Ölçeği", "Maslach Tükenmişlik Ölçeği-Eğitimci Formu" ve "Okullarda Örgütsel Güç Kaynağı Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, okul yöneticilerinin elindeki güç kaynaklarının öğretmen algılarına göre mesleki tükenmişlik ve yabancılaşma düzeyleri ile düşük düzeyde bir ilişkisi olduğu fakat alt boyutların bazılarında orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Şencan'ın (2019) sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmanın örneklemini, Denizli'de görev yapan 419 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verilerini elde etmede araştırmacın geliştirmiş olduğu "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Envanteri" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin meslekteki çalışma yılı ve taşınmalı eğitim değişkenlerine göre duygusal tükenme alt boyutunda farklılaştığı ancak, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, bulunduğu okuldaki hizmet süresi, öğrencilerin sayısı ve okul çevresinin sosyoekonomik durumu değişkenlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Emre'nin (2019) psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin iyi oluşlarının, iş yerindeki stres kaynaklarına, çalışma yaşamı kalitelerine ve yaşam stillerine göre belirlenmesi üzerine yaptığı çalışmanın örneklem grubunu 87 rehber öğretmen ve 463 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamak için "PERMA İyi Oluş Ölçeği", "Stres Kaynakları Ölçeği", "Yaşam Stilleri Envanteri", "Yaşam Kalitesi Ölçeği" ve "Kişisel Bilgiler Formu" kullanılmıştır.

Bilgili'nin (2019) beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın örneklem grubunu Van merkez ilçelerinde bulunan okullarda çalışan 228 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Bu araştırmaya ait verileri toplamada kişisel bilgileri içeren "Demografik Bilgi Formu", "Minnesota İş Doyum Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Veri analizi sonucunda, iş doyumunu konusunda beden eğitimi öğretmenlerinin bazı kararsızlıklar yaşarken, mesleki tükenmişlik düzeylerinde nadiren bir tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Demir'in (2018) bilişim teknolojileri öğretmenlerinin sanal yalnızlık düzeyleri, mesleki tükenmişlik ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın örneklem grubu, Siirt ili merkezinde bulunan okullarda çalışan 81 bilişim teknolojileri öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamada "Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği", "Maslach Tükenmişlik Envanteri Eğitimci Formu" ve "Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, sanal ortamdaki yalnızlık, mesleki tükenmişlik düzeyleri ve psikolojik iyi oluş durumları arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı ama sanal paylaşım yönü ile mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutları açısından orta düzeyli bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Dönmez'in (2018) sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasının örneklem grubunu basit tesadüfî yöntemle seçtiği 422 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Envanteri" ile verilerin toplandığı çalışmanın sonucunda, sınıf öğretmenlerinin tükenmişliğin genel boyutlarıyla ele alındığında orta düzeyde tükenmiş oldukları saptanmıştır.

Kocaman'ın (2018) özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri, sınıf yönetimi becerileri ve bunlar arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının evren grubunu Çanakkale ilinde bulunan 12 özel eğitim okulunda çalışan öğretmenler oluşturmuş, örneklem grubuna gidilmeden evreni oluşturan grubun hepsi çalışmaya dâhil edilmiştir. Veri toplama araçları olarak "Maslach Tükenmişlik Envanteri", "Sınıf Yönetimi Becerileri Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlere ait sınıf yönetimi becerilerinin yeterli düzeyde, mesleki tükenmişlik düzeylerinin normal bir seyirde olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu iki önemli faktör arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Kılınç (2018) fen bilimleri öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasında 158 fen bilimleri öğretmenine ulaşmış, çalışmanın verisini 1981 yılında Maslach ve Jackson'un hazırladığı ve Ergin tarafından 1992'de Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ile toplamıştır. Araştırma sonunda fen bilimleri öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenler açısından farklılaşma göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Dinç'in (2018) özel eğitim kurumlarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve öznel iyi oluş düzeylerini incelediği çalışmasının katılımcılarını, Gaziantep ili ve ilçelerinde bulunan okullarda çalışan 705 özel eğitim öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ve "Öznel İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda "Öznel İyi Oluş" verilerinin farklı değişkenlere göre değişmediği, "Duygusal Tükenmişlik" verilerinin sadece yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaştığı, "Kişisel Başarı" verilerinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, kıdem, yaş, mezun olduğu bölüm, çalıştığı kurum türü) açısından farklılaştığı, "Duyarsızlaşma" verilerinin ise bu değişkenlere göre farklılaştığı bilgisine ulaşılmıştır.

Hanedar (2018) istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı beden eğitimi öğretmenlerinin tutumlarını ve bu tutumların öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile ilişkisini incelemiştir; çalışmanın örneklem grubunu Ankara ili Yenimahalle ilçesinde çalışan 201 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ve "İstenmeyen Davranışlara Karşı Tutum Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, beden eğitimi öğretmenlerinin düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları ve istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı tutumlarında çeşitli değişkenler açısından bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökhan'ın (2017) İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini mesleki sosyal destek açısından incelediği araştırmanın örneklem grubunu, Türkiye'deki devlet ve özel, ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapan 508 İngilizce öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği" ve "Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği"

kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda mesleki tükenmişlik ve mesleki sosyal destek arasında orta düzeyli negatif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Gögercin'in (2017) beden eğitimi öğretmenlerinin iş tatmini ve mesleki tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmasının örneklem grubunu İstanbul Başakşehir ilçesinde çalışan 152 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Minnesota İş Tatmin Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, çalışma zamanındaki artış ile iş tatmininde de artış görüldüğü fakat haftalık çalışma sürelerindeki artış ile iş tatmininde azalma görüldüğü ayrıca hizmet sürelerindeki artışın tükenmişliği azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Toprak (2017) çalışmasında, öğretmenlerde eşli ruminasyon açısından öz-duyarlık düzeyleri ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, çalışmanın örneklem grubunu Kumluca, Kepez, Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinde çalışan 330 öğretme oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamak için "Kişisel Bilgi Formu", "Öz- Duyarlık Ölçeği", "Eşli Ruminasyon Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu" kullanılmıştır.

Mistan'ın (2017) özel eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik seviyelerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasının örneklem grubunu 205 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma verilerini toplamak için "Kişisel Bilgi Formu", "İş Doyumu Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin iş doyumları ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında kuvvetli bir negatif ilişkiye ulaşılmıştır.

Vurdu'nun (2017) resmî okullarda çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklem grubunu İstanbul'un üç ilçesindeki (Maltepe, Kartal, Pendik) 15 okuldan 308 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma verilerini elde etmede "Kişisel Bilgi Formu", "Allen-Meyer Örgütsel Bağlılık Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, farklı değişkenlere göre öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları açısından mesleki tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Amasralı'nın (2016) lisede ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin örgütsel sinizm tutumları ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklem grubunu, Amasya merkezde ve ilçelerde

çalışan 329 ilköğretim ikinci kademe ve lise matematik öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Örgütsel Sinizm Ölçeği" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve örgütsel sinizm tutumları arasında farklı değişkenler açısından negatif bir ilişkiye ulaşılmıştır.

Tunçbilek'in (2016) özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik duyguları ile iş tatminleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklem grubunu özel eğitim alanında hizmet veren 92 okulda çalışan 582 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini toplamada "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Envanteri" ve "İş Tatmini Ölçeği" kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ve iş tatminlerinin farklı değişkenler açısından anlamlı fark göstermesi, çalışmanın sonucu olarak ifade edilmiştir.

Yarış'ın (2016) fen ve teknoloji öğretmenlerinin bazı değişkenler açısından tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmasının örneklem grubunu, İstanbul ilçeleri olan Ataşehir, Kadıköy ve Sancak Tepe'de bulunan ortaokullarda görev yapan 267 fen ve teknoloji öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplamada araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda fen ve teknoloji öğretmenlerinin çeşitli değişkenler açısından tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Mermi (2015) çalışmasında öğretmenlerin mizah biçimlerinin mesleki tükenmişlikleri ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Hatay iline bağlı Kırıkhan ve Hassa ilçelerinde görev yapan 341 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini "Mizah Tarzları Ölçeği" ve "Mesleki Tükenmişlik Ölçeği" ile elde etmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin mizah tarzlarının ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaştığı görülmüştür.

Diri (2015) çalışmasında ortaokulda görev alan öğretmenlerin iş doyumlarının mesleki tükenmişlikleri üzerine etkilerini incelemiştir. Çalışmanın örneklem grubunu Aydın iline bağlı İncirliova ilçesinde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ve "Minnesota İş Doyum Ölçeği" ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin içsel doyumlarının dışsal doyumlarından ve duygusal bakımdan tükenmişliklerinin kişisel başarı düzeylerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İğneler (2015) araştırmasında müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın verisi, "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ile toplanmıştır. Çalışmanın örneklemini 133 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinde tükenmişlik alt boyutları açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Kaymaz'ın (2015) İstanbul Ataşehir'de bulunan mesleki ve teknik eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmasının örneklemini bu ilçede görev yapan 282 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamak için araştırmacının hazırladığı "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, mesleki ve teknik eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Tunaboşlu (2015) çalışmasında İzmir iline bağlı Torbalı ilçesinde bulunan ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Örneklem grubu toplam 593 öğretmenden oluşan araştırmanın verilerini toplamak için "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda araştırmacının belirlediği farklı değişkenlerin öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini artırdığı ortaya çıkmıştır.

Ergüner (2014) çalışmasında meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini ve yıldırma davranışlarını incelemiştir. Örneklem grubunu İstanbul Beykoz ilçesindeki meslek liselerinde çalışan 251 öğretmen oluşturduğu çalışmanın verileri, "Piers-Herrisen Tükenmişlik Ölçeği" ve "İş Yerinde Yıldırma Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin yaşadıkları yıldırma davranışlarının mesleki tükenmişliklerine olumsuz etki ettiği tespit edilmiştir.

Çolakoğlu'nun (2014) ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini incelediği araştırmasının örneklemini İstanbul Avrupa yakasında bulunan bazı okullarda görev yapan 294 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma verilerini elde etmede "Maslach Tükenmişlik Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çeşitli değişkenlere göre öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinde bir farklılık bulunmamıştır.

Fidan (2014) araştırmasında Ankara ilinde görev yapan nakış öğretmenlerinin iş doyumlarını ve mesleki tükenmişlik düzeylerini farklı değişkenler

açısından incelemiştir. Bu çalışmanın örneklemini 2012-2013 yılında Ankara Halk Eğitim Merkezlerinde görev yapan 105 nakış öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verisini elde etmek için “Kişisel Bilgi Formu”, “Yaşam Doyumu, İş Doyumu Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin yaşam ve iş doyumları arasında pozitif, tükenmişlik ve alt faktörleri arasında negatif yönlü korelasyon sonucuna ulaşılmıştır.

Mumcu'nun (2014) beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumlarını ve mesleki tükenmişlik düzeylerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasının örneklem grubunu, Trabzon'da çalışan 261 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini elde etmede “Kişisel Bilgi Formu” “Minnesota İş Doyum Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, okul türü ve medeni durumları açısından iş doyumları ve mesleki tükenmişlikleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Koralay (2014) çalışmasında ilkokullarda çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İzmir Buca'da bulunan 13 ilkokulda çalışan 312 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerini elde etmek amacıyla “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutları olan “duygusal tükenme ve kişisel başarı” boyutlarında öğretmenlerin tükenmişliklerinin az, “duyarsızlaşma” boyutunda ise çok az olduğu belirlenmiştir.

Erdem (2014), örneklem grubunu Diyarbakır ilçelerinde (Sur, Kayapınar, Yenişehir, Bağlar) bulunan kamu ve özel ilkokullarında çalışan 400 öğretmenin oluşturduğu çalışmasında, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile stres faktörünün ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın verilerini elde etmek için Yerlikaya'nın (2006) geliştirdiği “Stres Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, stres düzeyi ile tükenmişlik düzeyinin doğru orantılı olarak pozitif yönlü yükseldiği belirlenmiştir.

Dincerol (2013) hazırladığı çalışmada iş tükenmişliği ve mesleki tükenmişlik açısından öğretmenlerin tükenmişlik sendromunu incelemiştir. Bu çalışmanın örneklem grubunu Samsun il merkezinde yer alan ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çalışan 426 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma verilerini elde etmek için Koç, Arslan ve Topaloğlu'nun (2009) geliştirmiş olduğu “Gazi

Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmış, araştırma sonucunda, öğretmenlerin iş tükenmişlikleri ve mesleki tükenmişlikleri arasında farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

Tunç (2013) çalışmasında tarih öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini ve iş doyumlarını farklı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmanın örneklem grubunu Van ilinde bulunan 38 lisede çalışan 92 Tarih Öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplamada “Minnesota İş Doyumu” ve “Maslach Tükenmişlik” ölçeklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, Tarih Öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ve iş doyumları arasında negatif yönde bir ilişkiye bulunmuştur.

Sönmez (2013) çalışmasının örneklem grubunu oluşturan Isparta merkez ve Eğirdir ilçesinde görev yapan 496 öğretmenin benlik saygılarının mesleki tükenmişliklerine etkisini incelemiş, çalışmanın verilerini toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” kullanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin benlik saygılarının yüksek olmasının mesleki tükenmişliklerini duygusal ve duyarsızlaşma alt boyutlarında azalttığını, kişisel başarı boyutunda ise arttırdığını tespit etmiştir.

Ertürk (2012) çalışmasında, okul öncesi öğretmenlerinin demografik değişkenler açısından mesleki tükenmişlik ve anksiyete düzeylerini karşılaştırmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu İstanbul’un farklı ilçelerinde görev yapan 100 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamada “Beck Anksiyete Ölçeği”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve araştırmacının hazırlamış olduğu “Kişisel Başarı Forumu”ndan yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerin tükenmişlik ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cihan’ın (2011) beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini incelediği çalışmasının örneklem grubunu Kırşehir, Antalya ve Erzurum illerinde çalışan 407 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplamada “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, beden eğitimi öğretmenlerinin görev yaptığı ilin demografik özelliklerinin öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkisinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Yılmaz’ın (2010) sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini farklı değişkenler açısından incelediği araştırmasının örneklemini Bursa’nın üç merkez

ilçesinde bulunan okullarda çalışan 207 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Verileri toplamak için "Kişisel Bilgi Formu" ve "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır.

Özyeterlik inancı ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar. Süzer (2019) araştırmasında fen bilimleri öğretmenlerinin özyeterlik inançları ve özyeterlik kaynakları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın örneklem grubunu Tokat ili merkez ve ilçelerinde devlete bağlı olan okullarda çalışan 155 fen bilimleri öğretmeni oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında "Öğretmen Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği" ve "Öz-Yeterlik Kaynakları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda fen bilimleri öğretmenlerinin özyeterlik kaynak ve inançları arasında cinsiyet ve kıdem değişkenlerine göre anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Demirhan (2019) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin özyeterlik inançları ve değişime hazır olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın örneklemini Bolu ilinde bulunan 12 okulda çalışan gönüllü 140 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamada "Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği" ve "Değişime Hazır Olma Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin özyeterlik inançları ve değişime hazır olma düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu sunucuna varılmıştır.

Sarıtaş'ın (2019) sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik açıdan iyi oluş durumları, mesleki kaygı düzeyleri ve özyeterlik inançları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının örneklem grubunu İstanbul, Marmara ve Cerrahpaşa Üniversitelerinin iki, üç ve dördüncü sınıfta öğrenim gören 209 öğrenci oluşturmuştur. Bu çalışmanın verilerini toplamada "Psikolojik İyi Olma Ölçekleri", "Mesleki Kaygı Ölçeği" ve "Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, sınıf öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş düzeyleri ile mesleki kaygıları arasında bir ilişki olmadığı ya da orta düzeyde bir ilişkinin olduğu ayrıca iyi olma ve özyeterlik inanç düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Aydemir'in (2019) lisede çalışan öğretmenlerin profesyonel durumları ve özyeterlik inançları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmanın örneklem grubunu Aydın ilinde yer alan liselerde çalışan 403 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri "Öğretmenlerin Mesleki Profesyonelliği Ölçeği" ve "Öğretmen Öz Yeterlik İnancı Ölçeği" ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin özyeterlikleri ile profesyonellik düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Yurtseven'in (2019) Türkçe öğretmenlerinin öğretmeye yönelik endişelerini ve özyeterlik inançlarını incelediği araştırmasının örneklem grubunu, Pamukkale Üniversitesi'nde öğrenim gören 200 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama araçları olarak "Öğretme Endişeleri Ölçeği" ve "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma neticesinde, yöntemin endişe üzerinde yordayıcı bir değişken olduğu, yöntem ve stratejinin ise kişisel endişe üzerinde herhangi bir yordayıcı değişken olmadığı saptanmıştır.

Gül (2018) çalışmasında, ilkokulda görev yapan öğretmenlerin özyeterlik inançlarını ve örgütsel bağlılıklarını incelemiştir. Bu çalışmanın örneklem grubunu Balıkesir ilinde bulunan okullarda çalışan 470 idareci ve öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılacak verileri toplamak için "Özyeterlik İnancı Ölçeği" ve "Örgütsel Bağlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin çalıştıkları kurumda özyeterlik inançları yükseldikçe örgütsel bağlılıklarının da yükseldiği saptanmıştır.

Özyıldırım (2018) çalışmasında öğretmenliğe aday kişilerin sınıf yönetiminde özyeterlik inançlarının etik duyarlık üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Akdeniz Üniversitesi'nin farklı eğitim programlarında okuyan 458 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışmanın verilerini toplamak için araştırmacının geliştirmiş olduğu "Sınıf Yönetiminde Etik Duyarlık Ölçeği" "Öğretmen Özyeterlik İnanç Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ile etik duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Subaş (2018) çalışmasında, okul öncesi öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğretmen adayların öz denetimleri ve özyeterlik inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmasının örneklem grubunu beş farklı üniversitede öğrenim gören 879 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma verilerini elde etmek için "Öz denetim ölçeği" ve "Özyeterlik ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, söz konusu öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öz denetimleri arasında anlamlı bir ilişkiden bahsedilmiştir.

Çil (2016) araştırmasında, okul öncesi öğretmenlerinin özyeterlik inançlarını, örgütsel adalet ve destek algılarını, öğrenilmiş güçlülük ve tükenmişlik düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada 174 okul öncesi öğretmeni ile çalışılmış, veriler "Genel Öz Yeterlik Ölçeği", "Örgütsel Adalet Ölçeği", "Algılanan Örgütsel Destek Ölçeği", "Ego Sağlamlığı Ölçeği", "Tükenmişlik Kısa Versiyon

Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, söz konusu ölçeklerin toplam puanlarının ortalamalarına bakıldığında puanlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Balcı (2015) çalışmasında, öğretmen ve öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve eğitim inançları arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini, Erzurum ili merkez ilçelerindeki anaokulları ve anasınıflarında çalışan 165 anasınıfı öğretmeni ile Atatürk Üniversitesi'nde son sınıfta okuyan 106 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada "Eğitim İnançları Ölçeği" ve "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik İnançları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen ve öğretmen adaylarının benimsedikleri eğitim inançlarında farklılıkların belirgin olduğu ayrıca kadın öğretmen adaylarının erkek adaylara nazaran özyeterlik inançlarının yüksek olduğu, öğretmenlerde ise cinsiyete göre bir değişme olmadığı tespit edilmiştir.

Kıvılcım (2014) araştırmasında öğretmenlerin özyeterlikleri, yaşam doyumları ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklem grubunu Mersin ilinde bulunan okullarda çalışan 410 öğretmen oluşturur. Çalışmanın verileri "Öğretmenlerde İş Doyumu Ölçeği" ve "Öğretmen Özyeterlik İnancı Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin iş doyum puanları ve özyeterlik puanlarının cinsiyet açısından farklılık göstermediği ancak branşlara göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Uçar'ın (2012) İngilizce öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarını, başarı yönelimlerini ve uzaktan eğitim sürecine katılım durumlarını incelediği araştırmasının örneklem grubunu Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde öğrenimlerine devam eden 186 İngilizce öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda, öğretmen adaylarının özyeterlik inançları, başarı yönelimleri ve uzaktan eğitime katılma durumları arasında ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.

Yurt dışında yapılan araştırmalar. Bu bölümde mesleki tükenmişlik ve özyeterlik inancı ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalara değinilmiştir.

Mesleki tükenmişlik ile ilgili yurtdışında yapılan araştırmalar. Sarros ve Sarros'un (1987) Yönetici Grupları ile Öğretmen Gruplarının Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Farkın İncelenmesi isimli çalışmasının örneklemini, 635 ilkokul ve ortaokul öğretmeni ve 128 okul yöneticisi oluşturmuştur. Çalışmada "Maslach

Tükenmişlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin kişisel başarı alt boyutunda yüksek çıktığı, duygusal tükenme alt boyutunda öğretmenler ve okul yöneticileri arasında tükenmişlik düzeylerinde anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitle beraber öğretmenlerin okul yöneticilerine kıyasla duygusal tükenme alt boyutunda tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Evers, Tomic ve Brouwers’in (2004), Öğretmenler Arasında Tükenmişlik adlı çalışmasının evren grubunu Hollanda’da bulunan okullarda öğrenim gören 1782 öğrenci ve bu okullarda görev yapan 73 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışmada öğrencilerde meydana gelen davranış bozukluklarının ve bu davranış bozukluklarıyla mücadele eden öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin nasıl etkilendiği öğretmen ve öğrenci bakış açısıyla ele almıştır. Araştırmanın sonucunda, yaş değişkenine göre öğrencilerin anlam düzeyi arasında farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin davranış bozukluğu olan öğrenciler ile mücadele yöntemlerinde, mesleki tükenmişliğin alt boyutları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Betoret (2006) Ortaokul Öğretmenlerinde Stres Kaynakları, Yeterlilik, Baş Etme Kaynakları ve Tükenmişlik Yaşantıları konulu araştırmasında öğretmenlere müdahalede bulunulduğunda, sınırlandırıldığında ya da engel olduğunda tükenmişliğe maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre öğretmenlerin az tükenmişlik yaşamalarının nedeni, oluşan problem durumlarına karşı mücadele kaynaklarının fazla olmasıdır.

Kokkinos’un (2007) ilkökul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmasının örneklem grubunu 447 ilkökul öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin kıdemlerine göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutunda anlamlı fark bulmuştur. 10 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin 10 yıldan az kıdeme sahip olan öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. 10 yılın altında mesleki deneyim sahibi olan erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlerden daha az tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir.

Pishghadam ve Sahebjam (2012) tarafından duygusal zekâ ve kişiliğin öğretmenlerin tükenmişliği üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmanın örneklem grubunu İran’ın Meşhed Şehrinde çalışan 147 öğretmen oluşturmaktadır.

Araştırmanın sonunda, öğretmenlerin duygusal zekâları ve kişilik tipleri ile tükenmişliğin bütün alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özyeterlik inancı ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar. Chacón'un (2005) Öğretmenlerin Öz Yeterlik İnançları ve Venezüella Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli İngilizce Derslerindeki Seçmeli Karakterleri isimli araştırmasında, öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile derse hazırlıklı gelmeleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Öğretmenlerin öz yeterlik inançları arttıkça daha öğrenci merkezli stratejiler kullandıkları ortaya çıkmıştır. Yüksek öz yeterlik inancına sahip öğretmenlerin daha az otoriter ve cezalandırıcı tavır sergiledikleri belirlenmiştir. Öz yeterlik inancı ile kıdem ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Menon ve Sadler'in (2016) ilköğretim Öğretmen Adaylarının Fen Bilgisi Özyeterlik İnançları ve Fen İçerik Bilgisi adlı çalışmasının amacı, öğretmen adaylarının fen bilgisi özyeterlik inançları ve fen içeriği bilgilerindeki değişiklikleri arasındaki ilişkiyi özel bir fen bilgisi dersinde araştırmaktır. Örneklem grubu 18 öğretmen adayından oluşan araştırmanın veri toplama araçları olarak yarı yapılandırılmış gözlem formu ve fizik bilimi kavram testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları, katılımcıların fen öz-yeterlik inançlarında ve bilime ilişkin kavramsal anlayışlarında istatistiksel olarak önemli kazanımlar olduğunu göstermiştir. Ayrıca, fen bilgisi kavramsal anlayışındaki kazanımlar ile kişisel fen bilgisi özyeterlik inançlarındaki kazanımlar arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Yoo'nun (2016) öğretmenlerin profesyonel gelişimleri açısından özyeterlik inançlarını incelediği çalışmasının örneklem grubunu 148 ilkokul öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" kullanılmış olup söz konusu ölçek katılımcılara 5 hafta ara ile iki defa uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda, öğretmenlerin tecrübeleri arttıkça özyeterlik inançlarının da arttığı belirlenmiştir.

Bentea (2017) tarafından öğretmenlerin tükenmişlik, öz-yeterlilik ve psikolojik iyi olma düzeylerinin incelendiği araştırmanın örneklem grubunu 217 Romen öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öz-yeterlilik ile tükenmişlik alt boyutlarından duyarsızlaşma arasında negatif yönde, kişisel başarı alt boyutu ile ise pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, öz-yeterlilik ile psikolojik iyi olma boyutlarının tamamı arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik refahı

düşük olan öğretmenlerin öz-yeterlilikleri ile tükenmişlik düzeylerinin psikolojik refahı yüksek olan öğretmenlere göre çok büyük oranda farklılık gösterdiği, psikolojik iyi olma düzeyi düşük olan öğretmenlerin ise duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı düzeylerinin anlamlı ölçüde azaldığı görülmüştür.

Cocca, Cocca, Martínez ve Bulnes (2018) örneklemini Meksika'da bulunan 24 okul öncesi ve ortaokul öğretmenin oluşturduğu çalışmasında öğretmenlerin öğretim performansları ve özyeterlik inançlarını incelemiştir. Çalışmada veri toplama araçları olarak "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" ve araştırmacıların geliştirmiş olduğu "sınıf gözlem formu" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin özyeterlik inançları ve öğretim performansları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin tükenmişlik durumunu anlatan araştırmaların ilk örneklerinin 1980'lere, özyeterlik inancı ile ilgili kaynakların ise 90'lı yıllara dayandığı görülmektedir. Bu tarihlerden günümüze kadar tükenmişlik ve özyeterlik inançları ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalar alana önemli katkılar sunmuş olmakla birlikte, -sayıca- halen yeterli değildir. Ayrıca alanyazında öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile özyeterlik inançlarını beraber inceleyen az sayıda araştırmaya rastlanılmıştır. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini ve/veya öğretmen özyeterlik inançlarını incelemeye yönelik hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. Literatürdeki bu boşluğun doldurulması açısından, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini ve onların özyeterlik inançlarını incelemeyi amaç edinen bu çalışma önem arz etmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama sürecine, veri toplama araçlarına ve veri analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve özyeterlik inançlarının incelenmesi amaçlandığından tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, bir durumu mevcut olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005). Tarama araştırmalarında büyük kitlelerin araştırmaya konu özelliklerini belirlemek amaçlanmaktadır (Can, 2016). Bir başka ifadeyle, belirli bir grubun belirli özelliklerini belirlemeye yönelik veri toplamayı içeren araştırmalar olup araştırmacılar herhangi bir müdahalede bulunmamaktadırlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve özyeterlik inançlarının incelenmesi amacıyla, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mevcut durumlarında herhangi bir değişikliğe ve müdahaleye gidilmemiş olup, mevcut durumlarıyla araştırmanın yürütülmesi amaçlandığından tarama modelinde dizayn edilmiş bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilçeleri olan Edremit, İpekyolu ve Tuşba ilçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda görev yapan 234 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Akademik çalışmalarda evrenin tamamına ulaşmanın oldukça güç olmasından dolayı örneklem seçimine gidilmektedir. Örneklem, belirli kuralların takip edilerek evrenden onu temsil edeceği kabul edilen küçük kümelerin seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2005). Farklı örneklem seçme yöntemleri bulunmaktadır. Bu çalışmada örneklemin evreni temsil etme gücünün yüksek olduğu basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu araştırmanın örneklemini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilçeleri olan Edremit, İpekyolu ve Tuşba ilçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler

öğretmenlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 154 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özelliklerine ve mesleki durumlarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin demografik özelliklerine ve mesleki durumlarına ilişkin bilgiler

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	49	31,8
	Erkek	105	68,2
Yaş	25-30	74	48,1
	31-35	35	22,7
	36-41	45	29,2
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	77	50,0
	6-10 yıl	45	29,2
	11 yıl ve üstü	32	20,8
Medeni Durum	Evli	90	58,4
	Bekâr	64	41,6
Çalışma Durumu	Kadrolu	105	68,2
	Sözleşmeli	49	31,8
Okuldaki teknolojik materyallerin durumu	Yeterli	71	46,1
	Yetersiz	83	53,9
Velilerin ilgili olma durumları	Hayır	67	43,5
	Evet	87	56,5
Eğitim alma durumu	Almış	37	24,0
	Almamış	117	76,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri ve mesleki durumları incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %31,8'i kadın, %68,2'si erkektir. Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaş dağılımları incelendiğinde %48,1'inin 25-30, %22,7'sinin 31-35 ve %29,2'sinin 36-41 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Örneklemini oluşturan sosyal bilgiler

öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine bakıldığında, yarısının yani %50'sinin 1-5 yıl, %29,2'sinin 6-10 yıl ve %20,8'inin 11 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir.

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %58,4'ü evli iken, %41,6'sı bekârdır. Katılımcı öğretmenlerin çalışma durumlarına bakıldığında %68,2'sinin kadrolu oldukları, %31,8'inin sözleşmeli olarak görev yaptıkları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları okullardaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna bakıldığında ise öğretmenlerin %53,9'unun görev yaptıkları okullardaki teknolojik materyalleri yetersiz buldukları, %46,1'inin ise yeterli buldukları belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin %56,5'i görev yaptıkları okullardaki velilerinin çocuklarının eğitimiyle ilgili olduklarını, %43,5'i ise velilerin ilgisiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %76'sı son bir yılda meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmadıklarını belirtmişken, %24'ü son bir yılda meslekleriyle ilgili bir eğitime/etkinliğe katıldıklarını belirtmişlerdir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve araştırma hakkındaki kapsamlı bilgiler ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Etik Kuruluna başvurulmuş ve çalışma için gerekli etik kurul izni alınmıştır. Daha sonrasında ise Van İl Millî Eğitim Müdürlüğünden çalışmanın Van ili merkez ilçelerinde yürütülebilmesi ve sosyal bilgiler öğretmenlerine veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için gerekli yasal izinler alınmıştır. 2020 yılında tüm dünyada görülen Corona virüs (Covid-19) salgını nedeniyle Türkiye'deki bütün okullar bahar yarıyılında uzaktan eğitime geçmiştir. Bu nedenle veri toplama araçları online platforma taşınmıştır. Kullanılan program sayesinde elektronik ortama aktarılan veri toplama araçları, soruların boş bırakılıp bir sonraki soruya veya forma geçilmesine imkân vermediği gibi birden fazla işaretlemeyi de engelleyen bir sistem sağlayıp verilerin daha güvenli ve sağlıklı bir şekilde doldurulmasına imkân sağlamıştır. Elektronik ortamda e-mail ve whatsapp uygulaması ile formların linki sosyal bilgiler öğretmenlerine gönderilerek, doldurmaları rica edilmiştir. Katılımcı öğretmenlere linkteki formları uygun koşullar ve sağlıklı bir ortamda gönüllülük esası gözetilerek doldurmaları istenmiştir. Öğretmenlere veri toplama araçlarını doldurmaları için ortalama bir hafta süre

verilmiştir. Bu süre zarfında gerekli dönüşler yapılmış ve katılımcıların yanıtladıkları formlar Excel dosyası formatında veri dosyası olarak birleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, verileri elde etmek için araştırmanın amacına uygun olan ve geçerlilik güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan iki ölçek ve katılımcıların demografik bilgilerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”; Maslach, Jackson ve Schawb tarafından geliştirilen, İnce ve Şahin (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan, 22 maddelik “Maslach Tükenmişlik Envanteri Eğitimci Formu” ve Çolak, Yorulmaz ve Altinkurt (2017) tarafından geliştirilen 27 maddelik “Öğretmen Öz yeterlik İnancı Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin genel bilgilere ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan formdur. Bu formda: yaş, cinsiyet, mesleki deneyim (kıdem), medeni durum, çalışılan kurumdaki çalışma durumu (kadrolu, sözleşmeli), okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumu, velilerin çocukları ile ilgilenme durumu, okuldaki toplam öğrenci sayıları ve son 1 yıl içerisinde meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumu ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Maslach tükenmişlik envanteri eğitimci formu. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik tutumlarını ölçen yedili likert formatında hazırlanan “Maslach Tükenmişlik Envanteri Eğitimci Formu” 3 boyuttan (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı) ve 22 maddeden oluşmaktadır. Bu envanterde “duygusal tükenme boyutu 9 madde, duyarsızlaşma boyutu 5 madde ve kişisel başarı boyutu ise 8 maddeden” oluşmaktadır. Envanterde yer alan boyutlar ayrı ayrı puanlanmaktadır. Maddelerden alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan ise “6”dır. Ölçeğin üç boyutundan alınabilecek puan aralıkları ve bu aralıkların karşılık geldiği düzeyler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Maslach, Jackson ve Leiter, 2010).

Tablo 2

Maslach Tükenmişlik Envanteri boyutlarının puan aralıkları ve aralıklara karşılık gelen düzeyler

	Düşük Düzey	Orta Düzey	Yüksek Düzey
Duygusal Tükenme	0-16	17-26	27 ve üzeri
Duyarsızlaşma	0-8	9-13	14 ve üzeri
Kişisel Başarı	37 ve üzeri	31-36	0-30

Tablo 2'ye göre ölçeğin puanlama anahtarı incelendiğinde duygusal tükenme boyutunda alınabilecek en yüksek puan 54, kişisel başarı boyutunda 48, duyarsızlaşma boyutunda ise 30 puandır. Kişisel başarı boyutunda alınan yüksek puanların karşılığı düşük düzeyde yaşanan tükenmişliktir. Bir başka ifade ile bu boyutta düşük puan alan çalışanlar yüksek düzeyde tükenmişlik yaşamaktadır. Kişisel başarı boyutunun puanlanması ve yorumlanması arasındaki ters yönlü ilişkiden dolayı bu boyutu kişisel başarısızlık hissi veya azalan kişisel başarı olarak niteleyen araştırmacılar bulunmaktadır (İnce, 2014: 88). Kişisel başarı boyutunda alınan puanların düşük olması kişinin işinde karşılaştığı aşırı talepler nedeniyle kendisini yetersiz hissettiğini ve yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir (İnce ve Şahin, 2015: 389). Cronbach Alpha formülü ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı her bir alt boyut için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Duygusal tükenme boyutu için Cronbach Alpha katsayısı .88, duyarsızlaşma boyutu için .78 ve kişisel başarı boyutu için .74 olarak hesaplanmıştır.

Öğretmen özyeterlik inancı ölçeği. Çolak, Yorulmaz ve Altinkurt (2017) tarafından geliştirilen öğretmen özyeterlik inancı ölçeği toplamda 27 maddeden oluşmakta olup, (1) Katılmıyorum, (5) Katılıyorum aralığında beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek Akademik Özyeterlik, Mesleki Özyeterlik, Sosyal Özyeterlik ve Entelektüel Özyeterlik olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Akademik Özyeterlik beş maddeden (1-5), Mesleki Özyeterlik yedi maddeden (6-12), Sosyal Özyeterlik sekiz maddeden (13-20) ve Entelektüel Özyeterlik yedi maddeden (21-27) oluşmaktadır. Ölçekte her bir faktör için ayrı ayrı ve ölçeğin tümünden toplam puan alınabilmektedir. Her bir faktörden ya da ölçeğin tümünden alınan puanların yüksek olması, öğretmenlerin o faktöre veya ölçeğin toplamına ilişkin özyeterlik inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Cronbach Alpha formülü ile

hesaplanan iç tutarlılık katsayısı her bir alt boyut için ve ölçeğin toplamı için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Akademik Özyeterlik için Cronbach Alpha .75, Mesleki Özyeterlik için .86, Sosyal Özyeterlik için .88, Entelektüel Özyeterlik için .87 ve ölçeğin tümü için .93 olarak hesaplanmıştır (Çolak, Yorulmaz ve Altinkurt, 2017).

Verilerin Analizi

Elektronik ortama aktarılan veri toplama araçları, kullanılan program sayesinde soruların boş bırakılıp bir sonraki soruya veya forma geçilmesine imkân vermediği gibi birden fazla işaretlemeyi de engelleyen bir sistem sağlayıp verilerin daha güvenli ve sağlıklı bir şekilde doldurulmasına imkân sağlamıştır. Dolayısıyla elde edilen verilerin hepsi değerlendirmeye alınmıştır. Excel dosyası olarak programdan alınan veriler SPSS 22 paket programına aktararak analizleri yapılmıştır. Çalışmanın katılımcıları olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik bilgileri ve çalışma durumlarına ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımlar gibi betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Veri analizinde parametrik veya parametrik olmayan testlerden hangilerinin kullanılacağına karar vermek için toplanan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için Kolmogorow-Smirnow testi kullanılmıştır. Kolmogorow-Smirnow testinin sonucuna göre ölçekten elde edilen puanların normal dağılım göstermesinden ($n=154$, $p>.05$) dolayı parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Parametrik testlerin kullanılmasına karar verildikten sonra, iki gruptan oluşan değişkenleri karşılaştırmak için bağımsız örneklem için t testi, ikiden fazla gruptan oluşan değişkenleri karşılaştırmak için tek yönlü ANOVA ve değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpım korelasyonu kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak fark analizlerinde 0.05 ve korelasyon analizinde 0.01 kabul edilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Mesleki Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu ve Öğretmen Öz yeterlik İnancı Ölçeği araçlarının uygulanmasından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ne düzeydedir?

Tablo 3

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri

	N	Min.	Maks.	\bar{x}	S
Duygusal Tükenme	154	0	51	17,06	11,60
Duyarsızlaşma	154	0	25	5,70	6,49
Kişisel Başarı	154	0	48	30,15	13,34

Tablo 3 incelendiğinde, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu puanları 0 ile 51 arasında değişirken, ortalamaları 17,06 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 11,60 olarak bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma boyutu puanları 0 ile 25 arasında değişirken, ortalamaları 5,70 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 6,49 olarak belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı boyutu puanları 0 ile 48 arasında değişirken, ortalamaları 30,15 olarak hesaplanmış olup standart sapma değeri ise 13,34 olarak bulunmuştur.

Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin alt boyutlarına ilişkin ortalamaları Maslach Tükenmişlik Envanteri boyutlarının puan aralıkları ve aralıklara karşılık gelen düzeylerine göre incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutundaki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerinin düşük düzeyde olduğu ve kişisel başarı alt boyutundaki tükenmişlerinin ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 4

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	49	18,38	11,30	,966	,336
	Erkek	105	16,44	11,74		
Duyarsızlaşma	Kadın	49	5,02	6,38	-,896	,371
	Erkek	105	6,02	6,55		
Kişisel Başarı	Kadın	49	29,48	11,62	-,422	,674
	Erkek	105	30,46	14,12		

Tablo 4 incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=.966$, $p>.05$), duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=-,896$, $p>.05$) ve kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=-,422$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde cinsiyetlerinin etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 5

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Yaş	N	\bar{x}	S	Sd	F	P	Anlamlı Fark
Duygusal Tükenme	25-30	74	16,20	9,92	2/151	,847	,431	---
	31-35	35	16,45	10,11				
	36-41	45	18,95	14,85				
Duyarsızlaşma	25-30	74	4,78	5,26	2/151	2,243	,110	---
	31-35	35	5,54	6,16				
	36-41	45	7,35	8,19				
Kişisel Başarı	25-30	74	30,74	12,29	2/151	,136	,873	---
	31-35	35	29,62	14,08				
	36-41	45	29,60	14,63				

Tablo 5 incelendiğinde, yaş değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Faktörlü

ANOVA sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{151}=.847$, $p>.05$). Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik düzeyleri üzerinde yaşlarının anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin duyarsızlaşma alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=2,243$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu sonuca göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşlarının duyarsızlaşma düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin kişisel başarı alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=.136$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşlarının mesleki tükenmişliklerinin kişisel başarı alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 6

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik puanlarının kıdemlerine göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Kıdem	N	\bar{x}	S	Sd	F	P	Anlamlı Fark
Duygusal Tükenme	1-5 yıl	77	15,63	9,88	2/151	1,948	,146	---
	6-10 yıl	45	19,86	11,74				
	11 yıl ve üstü	32	16,56	14,58				
Duyarsızlaşma	1-5 yıl	77	4,41	5,19	2/151	4,176	,017	A-B
	6-10 yıl	45	7,86	7,15				
	11 yıl ve üstü	32	5,78	7,64				
Kişisel Başarı	1-5 yıl	77	30,77	13,06	2/151	,762	,469	---
	6-10 yıl	45	30,93	11,34				
	11 yıl ve üstü	32	27,56	16,41				

A=1-5 yıl, B=6-10 yıl, C=11 yıl ve üstü

Tablo 6 incelendiğinde, kıdem değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{151}=1.948$,

p>.05). Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik düzeyleri üzerinde kıdemlerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin duyarsızlaşma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F_{151}=4,176$, $p<.05$) bulunmuştur. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden “Bonferroni” testi uygulanmıştır. Bonferroni testi sonucunda mesleki kıdemi 1-5 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenleriyle mesleki kıdemi 6-10 yıl aralığında olan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Mesleki kıdemi 6-10 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamalarının ($\bar{x}=7,86$) mesleki kıdemi 1-5 yıl aralığında olan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=4,41$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, mesleki kıdemi 6-10 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma düzeyleri mesleki kıdemi 1-5 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinkinden daha yüksek bulunmuştur.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin kişisel başarı alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,762$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerinin mesleki tükenmişliklerinin kişisel başarı alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 7

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının medeni durumlarına göre t Testi sonuçları

	Medeni Durum	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	Evli	90	18,30	11,62	1,573	,118
	Bekâr	64	15,32	11,45		
Duyarsızlaşma	Evli	90	5,62	6,58	-,193	,847
	Bekâr	64	5,82	6,42		
Kişisel Başarı	Evli	90	31,46	12,66	1,450	,149
	Bekâr	64	28,31	14,14		

Tablo 7 incelendiğinde, medeni durum değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda;

duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=1,573$, $p>.05$), duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=-,193$, $p>.05$) ve kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=1,450$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde medeni durumlarının etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 8

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının çalışma durumlarına göre t Testi sonuçları

	Çalışma durumu	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	Kadrolu	105	17,91	12,14	1,333	,185
	Sözleşmeli	49	15,24	10,24		
Duyarsızlaşma	Kadrolu	105	6,50	6,94	2,258	,025
	Sözleşmeli	49	4,00	5,05		
Kişisel Başarı	Kadrolu	105	30,49	12,92	,461	,646
	Sözleşmeli	49	29,42	14,31		

Tablo 8 incelendiğinde, çalışma durumu (Kadrolu-Ücretli) değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=1,333$, $p>.05$) ve kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=.461$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=2,258$, $p<.05$) ise aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Kadrolu olarak çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=6,50$) sözleşmeli olarak çalışan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=4,00$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle kadrolu olarak çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutunda sözleşmeli olarak çalışan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 9

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre t Testi sonuçları

	Teknolojik Materyaller	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	Yeterli	71	17,61	13,33	,547	,585
	Yetersiz	83	16,59	9,94		
Duyarsızlaşma	Yeterli	71	6,56	7,36	1,518	,131
	Yetersiz	83	4,97	5,59		
Kişisel Başarı	Yeterli	71	28,97	14,95	-1,018	,310
	Yetersiz	83	31,16	11,80		

Tablo 9 incelendiğinde, okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumu değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=,547$, $p>.05$), duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=1,518$, $p>.05$) ve kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=-1,018$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumunun etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 10

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre t Testi sonuçları

	Veli İlgisi	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	İlgisiz	67	17,43	10,98	,344	,731
	İlgili	87	16,78	12,11		
Duyarsızlaşma	İlgisiz	67	5,08	5,61	-1,037	,302
	İlgili	87	6,18	7,09		
Kişisel Başarı	İlgisiz	67	32,62	12,15	2,037	,043
	İlgili	87	28,25	13,97		

Tablo 10 incelendiğinde, velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumları değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=,344$, $p>.05$) ve duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=-1,037$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ancak, kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=2,037$, $p<.05$) velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Velileri çocuklarıyla ilgilenen sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=28,25$) velileri çocuklarıyla ilgilenmeyen öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=32,62$) daha düşük bulunmuştur. Kişisel başarı boyutunda alınan yüksek puanlar daha az tükenmişliği ifade ettiğinden dolayı, çocuklarının eğitime ilgili olan velilere sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda ilgisiz velilere sahip öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 11

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ölçeği puanlarının meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre t Testi sonuçları

	Eğitime/etkinliğe katılma durumu	N	\bar{x}	S	t	p
Duygusal Tükenme	Katılan	37	14,91	10,21	-1,293	,198
	Katılmayan	117	17,74	11,97		
Duyarsızlaşma	Katılan	37	4,86	5,85	-,905	,367
	Katılmayan	117	5,97	6,68		
Kişisel Başarı	Katılan	37	35,51	12,58	2,866	,005
	Katılmayan	117	28,46	13,18		

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumu değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; duygusal tükenme boyutunda ($t_{152}=-1,293$, $p>.05$) ve duyarsızlaşma boyutunda ($t_{152}=-,905$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ancak, kişisel başarı boyutunda ($t_{152}=2,866$, $p<.05$) öğretmenlerin meslekleriyle ilgili son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Meslekleriyle ilgili son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler

öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=35,51$) bir eğitime/etkinliğe katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamalarından ($\bar{x}=28,46$) daha yüksek bulunmuştur. Kişisel başarı boyutunda alınan yüksek puanlar daha az tükenmişliği ifade ettiğinden dolayı, son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerden daha az tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ne düzeydedir?

Tablo 12

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları düzeyleri

	N	Min.	Maks.	\bar{x}	S
Akademik özyeterlik	154	5,00	25,00	20,20	3,92
Mesleki özyeterlik	154	7,00	35,00	28,24	5,32
Sosyal özyeterlik	154	8,00	40,00	32,15	6,73
Entelektüel özyeterlik	154	7,00	35,00	26,74	5,82
Toplam özyeterlik	154	27,00	135,00	107,34	19,89

Tablo 12 incelendiğinde, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik boyutu puanları 5 ile 25 arasında değişirken, ortalamaları 20,20 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 3,92 olarak bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının mesleki özyeterlik boyutu puanları 7 ile 35 arasında değişirken, ortalamaları 28,24 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 5,32 olarak belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının sosyal özyeterlik boyutu puanları 8 ile 40 arasında değişirken, ortalamaları 32,15 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 6,73 olarak bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının entelektüel özyeterlik boyutu puanları 7 ile 35 arasında değişirken, ortalamaları 26,74 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 5,82 olarak belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeğinin genel toplamındaki puanları 27 ile 135 arasında değişirken, ortalamaları 107,34 olarak hesaplanmış ve standart sapma değeri ise 19.89 olarak bulunmuştur.

Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inanç düzeylerinin akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik boyutlarında ve özyeterlik inanç ölçeğinin genel toplamında yüksek olduğu, entelektüel boyutunda ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 13

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının cinsiyetlerine göre t Testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	Kadın	49	20,18	2,94	-,052	,959
	Erkek	105	20,21	4,31		
Mesleki Özyeterlik	Kadın	49	27,38	5,14	-1,360	,176
	Erkek	105	28,63	5,38		
Sosyal Özyeterlik	Kadın	49	30,69	6,51	-1,854	,066
	Erkek	105	32,83	6,75		
Entelektüel Özyeterlik	Kadın	49	25,71	5,31	-1,500	,136
	Erkek	105	27,21	6,00		
Toplam Özyeterlik	Kadın	49	103,97	17,37	-1,439	,152
	Erkek	105	108,91	20,85		

Tablo 13 incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,052$, $p>.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-1,360$, $p>.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-1,854$, $p>.05$), entelektüel özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-1,500$, $p>.05$) ve özyeterlik ölçeğinin genel toplamında ($t_{152}=-1,439$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları üzerinde cinsiyetlerinin etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 14

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının yaşlarına göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Yaş	N	\bar{x}	S	Sd	F	P	Anlamlı Fark
Akademik Özyeterlik	25-30	74	19,89	3,86	2/151	,857	,426	---
	31-35	35	20,94	3,07				
	36-41	45	20,15	4,56				
Mesleki Özyeterlik	25-30	74	27,55	5,60	2/151	1,324	,269	---
	31-35	35	29,22	4,39				
	36-41	45	28,60	5,46				
Sosyal Özyeterlik	25-30	74	31,85	6,83	2/151	,169	,845	---
	31-35	35	32,62	5,99				
	36-41	45	32,28	7,22				
Entelektüel Özyeterlik	25-30	74	26,50	5,51	2/151	1,056	,350	---
	31-35	35	27,97	5,12				
	36-41	45	26,17	6,74				
Toplam Özyeterlik	25-30	74	105,79	19,73	2/151	,741	,478	---
	31-35	35	110,77	17,03				
	36-41	45	107,22	22,18				

A=25-30 yaş, B=31-35 yaş, C=36-41 yaş

Tablo 14 incelendiğinde, yaş değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{151}=.857$, $p>.05$). Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inanç düzeyleri üzerinde yaşlarının anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının mesleki özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=1,324$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu sonuca göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşlarının mesleki özyeterlik inanç düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının sosyal özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=.169$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre,

sosyal bilgiler öğretmenlerin yaşlarının öğretmen özyeterlik inançlarının sosyal özyeterlik alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının entelektüel özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=1,056$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerin yaşlarının öğretmen özyeterlik inançlarının entelektüel özyeterlik alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, yaş değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının genel toplamında anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,741$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerin yaşlarının öğretmen özyeterlik inançlarının genel toplamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 15

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının kıdemlerine göre Tek Faktörlü ANOVA sonuçları

	Kıdem	N	\bar{x}	S	Sd	F	P	Anlamlı Fark
Akademik Özyeterlik	1-5 yıl	77	19,81	4,01	2/151	1,215	,300	---
	6-10 yıl	45	20,95	2,54				
	11 yıl ve üstü	32	20,09	5,10				
Mesleki Özyeterlik	1-5 yıl	77	27,76	5,65	2/151	,616	,542	---
	6-10 yıl	45	28,64	3,84				
	11 yıl ve üstü	32	28,81	6,29				
Sosyal Özyeterlik	1-5 yıl	77	31,62	6,85	2/151	,611	,544	---
	6-10 yıl	45	33,02	5,24				
	11 yıl ve üstü	32	32,21	8,23				
Entelektüel Özyeterlik	1-5 yıl	77	26,37	5,58	2/151	,340	,713	---
	6-10 yıl	45	27,26	4,46				
	11 yıl ve üstü	32	26,87	7,86				
Toplam Özyeterlik	1-5 yıl	77	105,58	20,02	2/151	,684	,506	---
	6-10 yıl	45	109,88	14,28				
	11 yıl ve üstü	32	108,00	25,75				

A=1-5 yıl, B=6-10 yıl, C=11 yıl ve üstü

Tablo 15 incelendiğinde, kıdem değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik alt

boyutunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Faktörlü ANOVA sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{151}=1,215$, $p>.05$). Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inanç düzeyleri üzerinde kıdemlerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının mesleki özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,616$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu sonuca göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerinin mesleki özyeterlik inanç düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının sosyal özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,544$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının sosyal özyeterlik alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının entelektüel özyeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,713$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının entelektüel özyeterlik alt boyutu düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tek Faktörlü ANOVA sonucunda, kıdem değişkeninin sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının genel toplamında anlamlı bir farklılık göstermediği ($F_{151}=,684$, $p>.05$) bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının genel toplamı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 16

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının medeni durumlarına göre t Testi sonuçları

	Medeni Durum	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	Evli	90	20,41	3,81	,762	,447
	Bekâr	64	19,92	4,07		
Mesleki Özyeterlik	Evli	90	28,92	4,66	1,900	,059
	Bekâr	64	27,28	6,05		
Sosyal Özyeterlik	Evli	90	32,22	6,52	,145	,885
	Bekâr	64	32,06	7,08		
Entelektüel Özyeterlik	Evli	90	27,14	5,36	1,022	,309
	Bekâr	64	26,17	6,41		
Toplam Özyeterlik	Evli	90	108,70	18,39	1,003	,317
	Bekâr	64	105,43	21,83		

Tablo 16 incelendiğinde, medeni durum değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,762$, $p>.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=1,900$, $p>.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,145$, $p>.05$) entelektüel özyeterlik boyutunda ($t_{152}=1,022$, $p>.05$) ve ölçeğin genel toplamında ($t_{152}=1,003$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları üzerinde medeni durumlarının etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 17

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının çalışma durumlarına göre t Testi sonuçları

	Çalışma durumu	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	Kadrolu	105	20,31	4,12	,492	,623
	Sözleşmeli	49	19,97	3,48		
Mesleki Özyeterlik	Kadrolu	105	28,23	5,70	-,007	,994
	Sözleşmeli	49	28,24	4,47		
Sosyal Özyeterlik	Kadrolu	105	32,08	7,26	-,188	,851
	Sözleşmeli	49	32,30	5,50		
Entelektüel Özyeterlik	Kadrolu	105	26,59	5,92	-,466	,642
	Sözleşmeli	49	27,06	5,63		
Toplam Özyeterlik	Kadrolu	105	107,22	21,20	-,105	,916
	Sözleşmeli	49	107,59	16,95		

Tablo 17 incelendiğinde, çalışma durumu (Kadrolu-Ücretli) değişkenine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,492$, $p>.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,007$, $p>.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,188$, $p>.05$) entelektüel özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,466$, $p>.05$) ve ölçeğin genel toplamında ($t_{152}=-,105$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları üzerinde çalışma durumlarının (Kadrolu-Ücretli) etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 18

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre t Testi sonuçları

	Teknolojik Materyaller	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	Yeterli	71	19,94	4,43	-,772	,441
	Yetersiz	83	20,43	3,42		
Mesleki Özyeterlik	Yeterli	71	27,90	5,37	-,729	,467
	Yetersiz	83	28,53	5,30		
Sosyal Özyeterlik	Yeterli	71	31,47	6,88	-1,154	,250
	Yetersiz	83	32,73	6,59		
Entelektüel Özyeterlik	Yeterli	71	25,56	6,44	-2,354	,020
	Yetersiz	83	27,74	5,06		
Toplam Özyeterlik	Yeterli	71	104,88	21,20	-1,422	,157
	Yetersiz	83	109,44	18,57		

Tablo 18 incelendiğinde, okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumu değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,772$, $p>.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,729$, $p>.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-1,154$, $p>.05$) ve ölçeğin genel toplamında ($t_{152}=-1,422$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ancak, entelektüel özyeterlik boyutunda ise ($t_{152}=-2,354$, $p<.05$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterli olduğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik ortalamaları ($\bar{x}=25,56$) teknolojik materyallerin yetersiz olduğu okullarda görev yapan öğretmenlerin entelektüel özyeterlik ortalamalarından ($\bar{x}=27,74$) daha düşüktür. Diğer bir ifadeyle, teknolojik materyallerin yetersiz olduğu okullarda görev yapan öğretmenlerin entelektüel özyeterlik düzeyleri daha yüksek bulunmuş olup, okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumunun sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 19

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre t Testi sonuçları

	Veli İlgisi	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	İlgisiz	67	20,40	3,79	,541	,589
	İlgili	87	20,05	4,02		
Mesleki Özyeterlik	İlgisiz	67	28,04	5,67	-,399	,691
	İlgili	87	28,39	5,07		
Sosyal Özyeterlik	İlgisiz	67	32,29	7,36	,230	,819
	İlgili	87	32,04	6,25		
Entelektüel Özyeterlik	İlgisiz	67	27,22	5,26	,904	,367
	İlgili	87	26,36	6,22		
Toplam Özyeterlik	İlgisiz	67	107,97	20,16	,342	,733
	İlgili	87	106,86	19,78		

Tablo 19 incelendiğinde, velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumları değişkeni açısından sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,541$, $p>.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=-,399$, $p>.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,230$, $p>.05$) entelektüel özyeterlik boyutunda ($t_{152}=,904$, $p>.05$) ve ölçeğin genel toplamında ($t_{152}=,342$, $p>.05$) aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları üzerinde velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarının etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 20

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları ölçeği puanlarının meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre t Testi sonuçları

	Eğitime/etkinliğe katılma durumu	N	\bar{x}	S	t	p
Akademik Özyeterlik	Katılan	37	21,37	3,78	2,106	,037
	Katılmayan	117	19,83	3,90		
Mesleki Özyeterlik	Katılan	37	30,13	4,87	2,525	,013
	Katılmayan	117	27,64	5,34		
Sosyal Özyeterlik	Katılan	37	34,40	7,01	2,365	,019
	Katılmayan	117	31,44	6,51		
Entelektüel Özyeterlik	Katılan	37	29,51	5,02	3,439	,001
	Katılmayan	117	25,86	5,80		
Toplam Özyeterlik	Katılan	37	115,43	19,16	2,906	,004
	Katılmayan	117	104,78	19,50		

Tablo 20 incelendiğinde, öğretmenlerin meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumu değişkenine göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda; akademik özyeterlik boyutunda ($t_{152}=2,106$, $p<.05$), mesleki özyeterlik boyutunda ($t_{152}=2,525$, $p<.05$), sosyal özyeterlik boyutunda ($t_{152}=2,365$, $p>.05$), entelektüel özyeterlik boyutunda ($t_{152}=3,439$, $p<.05$) ve ölçeğin genel toplamında ($t_{152}=2,906$, $p<.05$) aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarının onların özyeterlik inançları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Akademik özyeterlik boyutunda, meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=21,37$) herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=19,83$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin akademik özyeterlik inançlarından anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Mesleki özyeterlik boyutunda, meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=30,13$) herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=27,64$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin mesleki özyeterlik inançlarından daha yüksek bulunmuştur.

Sosyal özyeterlik boyutunda, meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=34,40$) herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=31,44$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin sosyal özyeterlik inançlarından anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Entelektüel özyeterlik boyutunda, meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=29,51$) herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=25,86$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin entelektüel özyeterlik inançlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Özyeterlik ölçeği genel toplamında, meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalamaları ($\bar{x}=115,43$) herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{x}=104,78$) daha yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle meslekleriyle ilgili son bir yılda herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin toplam özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin toplam özyeterlik inançlarından anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öğretmen özyeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 21

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öğretmen özyeterlik inançları arasındaki ilişki

Değişkenler	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	Akademik Özyeterlik	Mesleki Özyeterlik	Sosyal Özyeterlik	Entelektüel Özyeterlik	Toplam Özyeterlik
Duygusal Tük.	1	,740**	,137	,012	-,110	-,135	-,089	-,099
Duyarsızlaşma		1	-,079	-,045	-,158	-,153	-,143	-,145
Kişisel Başarı			1	,375**	,310**	,331**	,267**	,347**
Akademik Özy.				1	,732**	,728**	,714**	,849**
Mesleki Özy.					1	,880**	,754**	,931**
Sosyal Özy.						1	,778**	,945**
Entelektüel Özy.							1	,899**
Toplam Özy.								1

** p<.01

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öğretmen özyeterlik inançları arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda (Tablo 21);

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik ($r=,012$, $p>.05$), mesleki özyeterlik ($r=-,110$, $p>.05$), sosyal özyeterlik ($r=-,135$, $p>.05$), entelektüel özyeterlik boyutları ($r=-,089$, $p>.05$) ve toplam özyeterlikleri ($r=-,099$, $p>.05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik ($r=-,045$, $p>.05$), mesleki özyeterlik ($r=-,158$, $p>.05$), sosyal özyeterlik ($r=-,153$, $p>.05$), entelektüel özyeterlik boyutları ($r=-,143$, $p>.05$) ve toplam özyeterlikleri ($r=-,145$, $p>.05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik ($r=,375$, $p<.01$), mesleki özyeterlik ($r=,310$,

$p < .01$), sosyal özyeterlik ($r = .331$, $p < .01$), entelektüel özyeterlik boyutları ($r = .267$, $p < .01$) ve toplam özyeterlikleri ($r = .347$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu ($r = .740$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ($r = .137$, $p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik boyutu ile mesleki özyeterlik ($r = .732$, $p < .01$), sosyal özyeterlik ($r = .728$, $p < .01$), entelektüel özyeterlik boyutları ($r = .714$, $p < .01$) ve toplam özyeterlikleri ($r = .849$, $p < .01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara, tartışma bölümüne ve araştırmanın bulgularına dair öneriler kısmına yer verilmiştir.

Sonuçlar

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve özyeterlik inançlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar. Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutundaki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerinin düşük düzeyde olduğu ve kişisel başarı alt boyutundaki tükenmişlerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin mesleki tükenmişliğin her bir alt boyutunda farklılık gösterdiği söylenebilir.

İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar. Bu sonuçlar maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır.

- a) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde cinsiyetlerinin etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.
- b) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yaşlarının mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma, duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.
- c) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri kıdemlerine göre duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, mesleki kıdemi 6-10 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutundaki tükenmişlik düzeyleri mesleki kıdemi 1-5 yıl aralığında olan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre 6-10 yıl aralığında mesleki kıdemi olan öğretmenlerin 1-5 yıl aralığında hizmeti olan öğretmenlerden daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.

- d) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medeni durumlarının onların mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı ifade edilebilir.
- e) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli) göre duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, kadrolu olarak çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutunda sözleşmeli olarak çalışan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur.
- f) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerinde çalıştıkları kurumdaki teknolojik aletlerin yeterlilik durumunun etkisinin olmadığı söylenilebilir.
- g) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, çocuklarının eğitimine ilgili olan velilere sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda ilgisiz velilere sahip öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Velilerin çocuklarına karşı aşırı ilgi olmalarının veya öğretmenlerin işlerine bazen karışıyor olmalarının bir sonucu olarak ilgili velilere sahip öğretmenlerin daha fazla kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir.
- h) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutu üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar. Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inanç düzeylerinin akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik boyutlarında ve özyeterlik inanç ölçeğinin genel toplamında yüksek olduğu, entelektüel boyutunda ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar. Bu sonuçlar maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır.

- a) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- b) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- c) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- d) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- e) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli) göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Bu sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik inançları üzerinde cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, medeni durum ve çalışma durumu değişkenlerinin önemli bir etken olmadığı söylenebilir.

- f) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre akademik özyeterlik boyutunda, mesleki özyeterlik boyutunda, sosyal özyeterlik boyutunda ve ölçeğin genel toplamında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, entelektüel özyeterlik boyutunda ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterli olduğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik ortalamaları teknolojik materyallerin yetersiz olduğu okullarda görev yapan öğretmenlerin entelektüel özyeterlik ortalamalarından daha düşüktür.
- g) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Araştırma sonucuna göre velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarının

sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik inançları üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

- h) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları öğretmenlerin meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik ve ölçeğin genel toplamında son bir yılda meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin akademik özyeterlik inançlarından daha yüksek bulunmuştur. Herhangi bir hizmet içi eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mesleklerinde akademik yeterlilik açısından daha deneyim ve bilgi sahibi olmalarından dolayı özyeterlik inançlarının da bu doğrultuda yüksek olduğu söylenebilir.

Beşinci alt probleme ilişkin sonuçlar. Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tartışma

Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutundaki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu, duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerinin düşük düzeyde olduğu ve kişisel başarı alt boyutundaki tükenmişlerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Alanyazında farklı çalışmaların bulguları, söz konusu bulguyu destekler niteliktedir. Örneğin; Karabulut (2019) müzik öğretmenlerinin, Çivik (2019) ise beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutunda tükenmişliklerinin düşük çıktığını belirlemişlerdir. Ayrıca Çivik (2019) beden eğitimi öğretmenlerinin kişisel başarı ile duygusal tükenme boyutlarında mesleki tükenmişliklerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Medeni (2018) beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini incelediği araştırmasında mesleki tükenmişliğin

duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutlarında düşük düzeyli tükenmişlik yaşadıklarını, fakat kişisel başarı boyutunda yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını belirlemiştir. Okumuşoğlu (2019) fen bilimleri öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin her üç boyutunda da tükenmişliklerinin yüksek düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Alanyazındaki çalışmalar göz önüne alındığında mesleki tükenmişliğin alt boyutlarının farklı öğretmenlik branşlarına göre farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Bu farklılıkların yaşanmasında; öğretmenlerin çalışma koşullarının ağır olmasını, iş yüklerinin fazla olması, kendilerinden, branşlarından, öğrencilerinden, velilerinden ve okul yönetiminden kaynaklı farklı problemlerle sürekli karşılaşılıyor olmaları ve çalışma ortamındaki problemleri göz ardı edememeleri gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde, Yazıcı ve Avcı (2011) sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptıkları çalışmada da benzer bir bulguya ulaşmışlardır. Nitekim farklı branşlardaki öğretmenlerin tükenmişliklerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Şencan, 2019; Öztürk, 2019; Kılınç, 2018; Çintiriz, 2016; Özdemir, 2015; Alkan, 2014; Yılmaz, 2010). Bu çalışmalara bakıldığında öğretmenlerin tükenmişliklerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermemesinde öğretmenlerin kadın veya erkek olmalarının öğretmenlik mesleğinde önemli bir etken olmaması, cinsiyet açısından mesleki rollerinin farklılaşmamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yurtdışında yapılan bazı çalışmaların sonuçlarına göre öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir (Bayani, Bagheri, ve Bayani, 2013; Purvanova ve Muros, 2010; Antoniou, Polychroni ve Vlachakis, 2006). Bu çalışmada cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin mesleki tükenmişleri üzerinde etkili bir faktör olmamasında her iki cinsiyetteki öğretmenlerin tamamen benzer çalışma koşullarında, benzer olumlu ve olumsuz yaşantılar geçirmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu bulgu Evci'nin (2017) sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışma ile Adiloğulları'nın (2013) beden eğitimi öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Koralay (2014) ilkokul öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında mesleki tükenmişliğin üç boyutunda da yaş faktörü açısından anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir.

Bununla birlikte, farklı branşlardaki öğretmenlerle yapılan bazı çalışmalarda ise öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin yaşlarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Aslan, 2009; Tunaboşlu, 2015; Gökkaya, 2014; Özcan, 2008; Yılmaz, 2010). Panagopoulos, Anastasiou ve Goloni (2014) ise çalışmalarında öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri üzerinde yaş değişkeninin etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşarak, bu araştırmanın bulgusuna paralel bir sonuca ulaşmışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri kıdemlerine göre duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, mesleki kıdemi 6-10 yıl aralığında olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutundaki tükenmişlik düzeyleri mesleki kıdemi 1-5 yıl aralığında olan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Kokkinos (2007) öğretmenlerin tükenmişlikleri ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Çalışmasında 10 yıl ve üstü çalışan öğretmenlerin 10 yıl altında çalışan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları sonucuna varmıştır. Mesleki kıdemin artmasına paralel olarak yaşanan duyarsızlaşmanın arttığı söylenebilir. Yani öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin artmasına bağlı olarak duyarsızlaşma oranlarındaki artışın tükenmişlik yaşamalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Bazı çalışmalarda ise tam tersi bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin; Akar (2010) daha yüksek kıdeme sahip olan müfettişlerin, kıdemi 1-5 ve 6-10 yıl olan müfettişlere göre daha az duyarsızlaşma duygusuna sahip olduklarını belirlemiştir. Yazıcı ve Avcı (2011) ise çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin kıdem yılının mesleki tükenmişliğin duygusal alt boyutunu etkilediğini, kişisel başarı ve duyarsızlaşma alt boyutlarını etkilemediğini bulmuşlardır. Yapılan başka çalışmalarda da mesleki kıdemin öğretmenlerin tükenmişlik puanlarını etkilemediği bulunmuştur (Peker, 2002; Kanbur, 2020; Genç, 2002).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Alanyazın incelendiğinde daha önce yapılan çalışmalarda farklı branşlardaki öğretmenlerin evli ya da bekâr olma durumlarına göre mesleki tükenmişliklerinde bir farklılık bulunmamıştır (Acar Arasan, 2010; Çintiriz, 2016; Kaplan, 2019; Karabulut, 2019; Kılınç, 2018; Öztürk, 2019; Şencan, 2019; Özipek, 2006 Uğuz, 2016). Dolayısıyla söz konusu bulguyu destekler nitelikteki çalışmalardır. Diğer bazı çalışmalarda ise mesleki

tükenmişliğin alt boyutlarında öğretmenlerin medeni durumlarına göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Örneğin; Şahin (2007) mesleki tükenmişliğin kişisel başarı ve duyarsızlaşma boyutlarında öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin evli olup olmama durumlarına bağlı olarak değişmediğini, duygusal tükenme boyutunda ise anlamlı bir değişiklik olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde Koralay (2014) öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinde bekâr ya da evli olmaları açısından anlamlı düzeyde bir farklılık bulmuştur. Öğretmenlerin evli ya da bekâr olma durumlarının yaşadıkları tükenmişlik üzerinde farklı sonuçlarının ortaya çıkmasında öğretmenlerin içinde buldukları sosyal çevrenin, toplumsal baskıların, görev yapılan yerleşim yeri büyüklüğü gibi durumların etkisi olduğu düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli) göre duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, kadrolu olarak çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin duyarsızlaşma alt boyutunda sözleşmeli olarak çalışan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Kadrolu olarak çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzun süre aynı ortamda ve şartlarda görev almalarına bağlı olarak duyarsızlaştıkları, ücretli olarak çalışan öğretmenlerin farklı çalışma ortamlarında görev almalarının bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Mistan (2017) özel eğitime yönelik hizmet veren kurumlarda çalışan öğretmenlerin çalışılan statüye göre mesleki tükenmişliğin alt boyutlarının hepsinde tükenmişlik yaşadıklarını belirlemiştir. Tükenmişlik düzeyi üzerinde çalışılan statüye (usta öğretici, kadrolu) göre anlamlı bir fark oluştuğunu Gürbüz (2008) de yaptığı çalışmada ifade etmiştir. Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerinde çalışılan statünün avantaj ve dezavantajlarının etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde daha çok anlatım tekniğinden ve materyal olarak ders kitaplarından, taşınabilir haritalardan faydalandığı bilinmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptığı okullardaki teknolojik materyallerin yeterli olup olmaması sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerini aktarmada engel teşkil etmediği gibi onların tükenmişlik düzeylerinde de anlamlı bir fark oluşturmadığı düşünülmektedir. Fakat alanyazın

incelendiğinde söz konusu durumun farklı branşlardaki öğretmenler üzerinde tersi yönde bir bulguya sebep olduğu görülmektedir. Örneğin; Durak ve Seferoğlu (2017) öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanım yeterliliklerinin tükenmişlik kavramı ile en çok ilişkilendirilen unsur olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Avcı ve Seferoğlu (2011) öğretmenlerin teknoloji bilgilerinin ve teknoloji okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasının onların tükenmişliklerini tetikleyen en önemli unsurlardan biri olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bazı branş derslerinde sosyal bilgiler dersine nazaran daha çok teknolojik materyale ihtiyaç duyulmasının ve öğretmenlerin bu materyallere ulaşmalarındaki farklılıkların mesleki tükenmişlik düzeylerini etkilediği düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri görev yaptıkları okuldaki velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, çocuklarının eğitimine ilgili olan velilere sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda ilgisiz velilere sahip öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Velilerin çocuklarına olan aşırı ilgilerinin, öğretmenlerin bilgisini bazen görmezden gelmelerinin ve kendi bilgilerinin öğretmenlerin bilgisinden daha çok olduğunu düşünmelerinin öğretmenlerin mesleklerinde tükenmişlik yaşamalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleklerini icra ederken meslekleri ile ilgili güncel konulardan haberdar olmaları onların mesleklerinde daha başarılı olmalarını sağlamanın yanı sıra mesleklerine olan sevgi ve ilgilerini de arttırmaktadır. Dolayısıyla katılacakları hizmet içi eğitimlerin onların mesleki tükenmişlik düzeylerinde bir azalmaya neden olacağı düşünülmektedir. Öztürk (2006) öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin hizmet içi eğitime katılma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışken; Koruklu, Feyzioğlu, Özenoğlu ve Aladağ (2012) yaptıkları çalışmada anlamlı bir farklılık bulmamışlardır. Diğer bir ifadeyle, alanyazında bu bulguyu hem destekleyen hem de tersi yönde olan çalışmalar bulunmaktadır.

Örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inanç düzeylerinin akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik boyutlarında ve özyeterlik inanç ölçeğinin genel toplamında yüksek olduğu, entelektüel boyutunda ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alanyazında bu bulgu ile paralellik gösteren çalışmalara yer verilmiştir. Örneğin; Öztürk (2011) sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik inançlarının, özyeterlik inanç ölçeğine göre yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ayra (2015) öğretmenlerin mesleki özyeterliklerinin yeterli düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Avcı (2020) öğretmenlerin özyeterliklerinin ve öğretmenlik mesleği ile ilgili motivasyonlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum aynı zamanda öğretmenlerin akademik, mesleki, sosyal ve entelektüel özyeterlik inançlarının genel anlamda yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğretmen adayları üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının akademik, mesleki, entelektüel ve sosyal alanlarda genel olarak yüksek veya yeterli düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Örneğin; Gülev (2015) biyoloji öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının akademik özyeterlik inançlarının yüksek olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde alanyazında öğretmen adaylarına yönelik yapılan bazı çalışmalarda özyeterlik inançlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Küpeli, 2019; Yıldız, 2018; Uslu, 2014; Kaya, 2008; Özdemir, 2015; Altun, 2015; Gülev, 2015; Eroğlu, 2018). Yapılan çalışmaların mevcut çalışmanın bulgusuyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Yani sosyal bilgiler öğretmenlerinin kadın veya erkek olmalarının onların özyeterlik inançlarını etkilemediği çünkü her iki cinsiyette de meslekleri ile ilgili yeterlilik algılarının benzer olduğu düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde söz konusu bulguyla paralellik gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Avcı (2011) cinsiyete göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik inançlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aylar ve Aksin (2011) sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin cinsiyetlerine göre özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık göstermediklerini belirtmiştir. Üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının ileride yapacakları meslek hakkındaki bilgi ve beklentilerinin yüksek olmasının, özyeterlik inançlarının da bu yönde artmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Yine alanyazında öğretmenlerin özyeterlik inançlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirten

çalışmalar bulunmaktadır (Yılmaz, 2019; Kaçar, 2018; Şaşmaz, 2019; Yener, 2018; Akbaş ve Çelikkaleli, 2006; Aksu, 2008; Yaman, Koray ve Altunçekiç, 2004). Bununla birlikte, öğretmen özyeterlik inançlarının cinsiyete göre anlamlı fark gösterdiği çalışmaların da alanyazında mevcut olduğu görülmektedir (Eroğlu, 2018; Üztemur, 2013; Özerkan, 2007; Avcı, 2020; Dinler, 2019; Korkut ve Babaoğlu, 2012; Demirtaş, Cömert ve Özer, 2011). Aynı zamanda yurt dışında yapılan bazı çalışmaların da sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin özyeterlik inançlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ifade edilebilir (Karimvand, 2011; Klassen ve Chiu, 2010).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Farklı yaş aralığında bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi meslekleri ile ilgili yeterliliklerinin benzer olduğu, yaşa bağlı olarak bu yeterliliklerinin değişmediği söylenebilir. Ayrıca alanyazında bu bulgu ile paralellik gösteren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Çınar (2010) ve Eroğlu (2018) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik inanç düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir. Farklı branşlara yönelik yapılan alanyazındaki bu bulguyu destekleyen çalışmalarda (Aslantürk, 2018; Küpeli, 2019; Zararsız, 2012; Ermiş, 2019; Çaycı, 2014) öğretmenlerin yaşlarına göre özyeterlik inançlarının farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre özyeterlik inançlarının anlamlı farklılık gösterdiğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Benzer, 2011; İnci, 2017; Daştan, 2016; Temelli, 2011; Konakçı, 2019; Begeç, 2019). Sonuç olarak sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmaların genelinde yaş değişkenine göre özyeterlik inançlarının farklılaşmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre özyeterlik inançlarının anlamlı bir farklılık göstermemesinde öğretmenlerin zamanla öz yeterliklerinde ciddi bir değişimin olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik inançlarının kıdemleri açısından farklılık göstermediği alanyazında yapılmış çalışmalarla da desteklenmektedir (Üztemur, 2013; Geçit ve Beldağ, 2014; Barut, 2011; Tekin, 2019). Öztürk (2011) sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre özyeterlik inançlarının farklılık göstermediğini bulmuştur.

Fakat alanyazında bu araştırma bulgusunun tam tersi sonuçlarına ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Örneğin; Düz (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemini özyeterlik inançlarının üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Yine farklı branşlardaki öğretmenlere yönelik yapılan araştırmalarda mesleki kıdemini özyeterlik inançları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği çalışmalarda bulunmaktadır (Şen, 2013; Özçelik, 2006; Kaykı, 2019; Toy, 2015; Saracaloğlu, Karasakaloğlu ve Gencer, 2010; Demirhan, 2012; Emre, 2017; Altunbaş, 2011; Öztürk, 2017). Bu araştırmanın bulgusundan farklı bulgulara ulaşan araştırmalarda mesleki kıdem ile özyeterlik inancı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmasında, öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin artmasıyla beraber özyeterlik inançlarının artmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Yani sosyal bilgiler öğretmenlerin evli veya bekâr olma durumları özyeterlik inançlarını farklılaştırmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medeni durumlarına göre özyeterlik inançlarında anlamlı bir farklılık görülmemesinde, öğretmenlerin mesleki ve özel hayatlarına dair yaşamlarında farklı rollere girmelerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın bulgusunu destekleyen bazı çalışmalar (Barut, 2011; İpek, 2015; Yorgancı, 2016; Arslan, 2016; Ermiş, 2019) alanyazında mevcuttur. Fakat bazı çalışmalarda (Daştan, 2016; Coşkun, 2010; Türk; 2009) ise öğretmen özyeterlik inançlarının medeni durumlarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları çalışma durumlarına (Kadrolu-Ücretli) göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Aktaş (2012) öğretmenlerin çalışma durumlarına göre özyeterlik inançlarının farklılık göstermediğini belirlemiştir. Ancak, araştırmanın bulgusuna tersi yönde bulguları olan çalışmalarda bulunmaktadır (Çetinkaya, 2019; Uzakgiden, 2019). Bu çalışmaların bulgularına baktığımızda öğretmenlerin özyeterlik inançlarının çalışma durumlarına göre farklılaştığı söylenebilir. Bu farklılığın, ücretli çalışan öğretmenlerin garantili bir işe sahip olmamalarından ve mesleğine devam edebilme konusunda kadrolu öğretmenlere nazaran daha çok çaba harcamalarının gerektiğinden ayrıca ücretli öğretmenlerin mesleklerine başladıkları ilk yıllarda daha idealist bir tutum sergilemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna göre akademik özyeterlik boyutunda, mesleki özyeterlik boyutunda, sosyal özyeterlik boyutunda ve ölçeğin genel toplamında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, entelektüel özyeterlik boyutunda ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterli olduğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik ortalamaları teknolojik materyallerin yetersiz olduğu okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerin entelektüel özyeterlik ortalamalarından daha düşüktür. Öğretmenlerin bilgi ve olaylara anlam verme, bunlara yorum yapma gibi bilişsel yeteneklerine dayanan özyeterliliğe entelektüel özyeterlik denilmektedir. Öğretmenlerin eğitim felsefesine göre eğitim sistemini değerlendirme ve bu sistemdeki gelişmeleri yorumlayabilmesi, olaylara bilimsel bir açıdan bakabilmesi entelektüel özyeterliliğe örnek olarak gösterilebilir (Çolak, Yorulmaz ve Altinkurt, 2017). Bu açıdan araştırmada elde edilen bulguya göre sosyal bilgiler öğretmenlerin görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterlilik durumuna bağlı olarak öğretmenlerin düşünme, yorumlama ve kendi gözlemlerine dayalı olarak entelektüel seviyeleri de değişmektedir. Bu nedenle, teknolojik materyallerin yeterli olduğu okullarda çalışan öğretmenlerin özellikle internetin kendilerine sunduklarıyla yetinmelerinin ve kendilerine ait düşünce, yorum ve gözlemlerde bulunma ihtimallerinin düşmüş olabilmesine bağlı olarak teknolojik materyallerin yeterli olduğu okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerin entelektüel öz yeterliklerinin daha düşük çıktığı düşünülmektedir. Sakin (2019) çalışmasında fen bilimleri öğretmenlerinin okullarda akıllı tahtanın ve diğer teknolojik materyallere erişim değişkenlerine göre özyeterlik inançlarının farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Alanyazında velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarının öğretmen özyeterlik inançları üzerinde etkisinin olumlu ya da olumsuz olduğu bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak, burada bu sonucun ortaya çıkmasında velilerin çocuklarıyla ilgilenme durumlarının öğretmenin özyeterliği üzerinde bir etkiye sahip olmadığı çıkarımı yapılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inançları öğretmenlerin meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik,

entelektüel özyeterlik ve ölçeğin genel toplamında son bir yılda meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin akademik özyeterlik inançlarından daha yüksek bulunmuştur. Hizmet-içi eğitim; herhangi bir işte faaliyet gösteren iş gücünün mesleklerinde ilerleme ve gelişme ve çalıştığı mesleğe rahat uyum sağlaması adına yapılan bütün eğitim-öğretim faaliyeti olarak tanımlanır (Tekin, 2007). Dolayısıyla herhangi bir hizmet-içi eğitime katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin katılanlara göre mesleki gelişimlerinde ve ilerlemelerinde geride kalacakları ve bunun da özyeterlik inançların da düşüşüne sebep olabileceği düşünülmektedir. Bozkurt (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet içi eğitime katılmalarına göre karakter eğitimi açısından özyeterlik inançlarında farklılaşma olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Tekin (2019) hizmet içi eğitime katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin katılmayanlara göre tüm özyeterlik inanç boyutlarında ve ölçeğin genel toplamında özyeterliklerinin yüksek çıktığını belirlemiştir. Alanyazında araştırmaların bu bulgusuyla benzerlik gösteren çalışmaların olmakla birlikte (Eskici, 2013; Kuş, 2005), bu bulgunun tersi bulgular da bulunmaktadır (Göksu, 2019; Bülbül, 2016; Çiftçi, 2016).

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Başka bir ifadeyle sosyal bilgiler öğretmenlerin mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutları ile özyeterlik inançları arasında bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir. Karahan ve Balat (2011) özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerini inceledikleri çalışmalarında eğitimcilerin mesleki tükenmişliğin alt boyutları olan duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutları ile özyeterlik inançları arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirterek bu çalışmanın bulgusu ile paralel bir sonuca ulaşmışlardır. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile öğretmen özyeterlik inançlarının akademik özyeterlik, mesleki özyeterlik, sosyal özyeterlik, entelektüel özyeterlik boyutları ve toplam özyeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu bireyin mesleğine yönelik sahip olduğu yeterlilikler bağlamında kendini başarılı algılaması şeklinde ifade edilebilir. Sahip olunan başarı algısı ile öğretmenlerin özyeterlik düzeyleri arasında paralel bir ilişkinin bulunduğu söylenebilir. Bireyin

mesleği açısından özyeterlik inancının yüksek olması onun mesleğinin alan bilgisinin de paralel bir şekilde yüksek olmasına dayanmaktadır. Araştırmanın bulgusundan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutuna göre öz yeterliklerinin tüm alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olması ile öğretmenlerin kişisel başarı düzeylerindeki artışa bağlı olarak özyeterlik inanç düzeylerinde de artış görülebileceği düşünülmektedir. Çimen (2007) ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları konulu çalışmasında öğretmenlerin özyeterlik inançlarının tüm alt boyutları ile tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutu arasında araştırmanın bulgusuna paralel pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Fakat alanyazında bu çalışmada elde edilen bulgunun tersi bulguya ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Uslu ve Özkan (2018) öğretmenlerin değişim eğilimlerinin yordanmasında öz yeterlik inançlarının ve tükenmişlik düzeylerinin rolü adlı çalışmalarında tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarı ve öğretmenlerin özyeterlik inançları arasında herhangi bir ilişkiye rastlamamıştır.

Öneriler

Çalışmanın bulguları temel alınarak mesleki tükenmişlik bulgularına ve özyeterlik inancı bulgularına dayalı öneriler sunulmuştur. Ayrıca, araştırmacılara yönelik önerilere de yer verilmiştir.

Mesleki tükenmişlik bulgularına yönelik öneriler. Araştırmanın sonunda elde edilen mesleki tükenmişlik bulgularının bazılarına yönelik öneriler şunlardır:

- Araştırmanın sonunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutunda düşük duygusal tükenme boyutunda orta ve kişisel başarı boyutunda yüksek olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin tükenmişliğe neden olabilecek durumları yaşamamaları için mesleki ve kişisel açıdan mesleğinin gerekliliklerini yerine getirebilmek adına gerek okul ortamında gerekse okul dışında her türlü destek ve özgüven ortamları sağlanmalıdır.
- Araştırma sonucuna göre 6-10 yıl arasında kıdeme sahip olan sosyal bilgiler öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutundaki tükenmişlikleri, 1-5 yıl aralığında kıdemi olan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlere mesleki faaliyetleri

boyunca tükenmişliğin nedenlerini, sonuçlarını ve tükenmişliği azaltan faktörlerin neler olduğu hakkında çeşitli eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

- Araştırma sonucuna göre çocuklarının eğitimine ilgili olan velilere sahip sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişliğin alt boyutu olan kişisel başarı boyutunda ilgisiz velilere sahip öğretmenlerden daha çok tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Veli toplantıları artırılarak velilerin öğrencilerin eğitimi ve öğretmen-veli ilişkilerinin gerekleri hakkında bilgilendirme yapılmalıdır.
- Araştırma sonucuna göre son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılmayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel başarı alt boyutunda son bir yılda bir eğitime/etkinliğe katılan öğretmenlerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bakanlık veya okul bünyesinde hizmet içi eğitimlerin, kursların, seminerlerin kapsamı ve sıklığı arttırılmalı ve konu hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Özyeterlik inancı bulgularına yönelik öneriler. Araştırmanın sonunda elde edilen özyeterlik inancı bulgularının bazılarına yönelik öneriler şunlardır:

- Araştırma sonucuna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik inanç düzeylerinin özyeterliğin sosyal, akademik, mesleki boyutlarında ve özyeterlik inanç ölçeğinin genel toplamında yüksek olduğu, entelektüel boyutunda ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin özyeterlik inançlarının düşmesine yol açan problemleri belirlemeleri ve ortadan kaldırmaları için alan bilgilerini sürekli güncel tutmaları ve kendilerini geliştirmeye yönelik faaliyetlere katılmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Araştırma sonucuna göre görev yaptıkları okuldaki teknolojik materyallerin yeterli olduğu sosyal bilgiler öğretmenlerinin entelektüel özyeterlik ortalamaları teknolojik materyallerin yetersiz olduğu okullarda görev yapan öğretmenlerin entelektüel özyeterlik ortalamalarından daha düşüktür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik imkanlara bağımlı kalmalarının bir sonucu olarak entelektüel özyeterliklerinin düşmüş olabileceğinden hareketle, teknolojik imkanlar dışında öğretmenlerin kendilerini geliştirici yöntemleri kullanmaları, bilişsel süreç odaklı entelektüel girişimlerde bulunmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Araştırma sonucuna göre mesleki, entelektüel, sosyal, akademik özyeterlik ve ölçeğin genel toplamında son bir yılda meslekleriyle ilgili herhangi bir eğitime/etkinliğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin akademik özyeterlik inançları bir eğitime/etkinliğe katılmayan öğretmenlerin akademik özyeterlik inançlarından daha yüksek bulunmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı veya okul idaresi tarafından hizmet içi eğitim, seminer, kurs ve etkinliklerin genişletilmesi ve öğretmenlerin bu faaliyetlere katılımını teşvik ederek, öğretmenlerin bu eğitim etkinliklerinden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Araştırmacılara yönelik öneriler. Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmacılara yönelik yapılan öneriler şunlardır:

- Yapılan alanyazın taramasında öğretmenlere yönelik mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve özyeterlik inançlarının ayrı ayrı incelendiği araştırmaların çok sayıda olduğu fakat bu iki bağımsız kavramın beraber incelendiği az sayıda araştırmalara rastlanılmıştır. Bu yüzden farklı örneklem grupları ve farklı şehirlerde bu tarz araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışma Van merkez ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılmıştır. Buna benzer bir çalışma farklı şehirlerde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir.
- Öğretmenlerin özyeterliklerini artırıcı eğitim programları deneysel çalışmalar ile test edilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterlikleri ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlikleri karşılaştırılabilir.

Kaynaklar

- Acar Arasan, B.N. (2010). *Akademisyenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma*. Uşak Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Adiloğulları, G.E. (2013). *Beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal zeka ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akar, H. (2010). *İlköğretim müfettişlerinin bazı sosyal, demografik ve mesleki özelliklerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Akbaş, A., ve Çelikkaleli, Ö. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi özyeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 98-110.
- Akman, T. (2019). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve mesleki doyumlarının incelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aksu, H. H. (2008). Öğretmen adaylarının matematik öğretimine yönelik öz-yeterlilik inançları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Aktan, S. (2007). *Rehber öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Trakya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aktaş, Y.T. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin yeterlilik düzeyleri*. Adnan Menderes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Algan, C.E. (2006). *Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde bilgi teknolojileri kullanımı öz-yeterlilikleri ve derslerinde bilgi teknolojilerinden yararlanma durumları*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Alızada, S.K. (2017). *Akademik personelin tükenmişlik açısından değerlendirilmesi ve iş doyumuna yönelik bir araştırma*. İstanbul Aydın Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Alkan, M.F. (2014). *Ortaokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ve nedenleri*. İstanbul Aydın Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Altun, T. (2015). *Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Altunbaş, S. (2011). *İlköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin öz yeterliklerinin incelenmesi*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Amasralı, A. (2016). *Ortaokul ve lise matematik öğretmenlerinin örgütsel sinizm tutumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki (Amasya ili örneği)*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Antoniou, A. S., Polychroni, F., ve Vlachakis, A. N. (2006). Gender and age differences in occupational stress and professional burnout between primary and high-school teachers in Greece. *Journal of managerial psychology*.
- Arslan, E. (2019). *Tükenmişlik ile öz yeterlilik inancı arasındaki ilişkide sosyal destek algısının aracı rolü: akademik personel örneğinde kuşaklar arası farklılık*. Çankaya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Arslan, T. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aslan, N. (2009). *Kars ili ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi*. Kafkas Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aslantürk, H. (2018). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliklerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Avcı, İ. (2020). *Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile iş doyumları arasındaki ilişki*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Avacı, Ü. ve Seferoğlu, S.S. (2011). Bilgi toplumunda öğretmenin tükenmişliği: Teknoloji kullanımı ve tükenmişliği önlemeye yönelik alınabilecek önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 13-26.
- Avşaroğlu, S., Deniz, M. E. ve Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-129.
- Aydemir, S. (2019). *Ortaöğretim öğretmenlerinin özyeterlik inançları ve profesyonellikleri arasındaki ilişki*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Aylar, F., ve Aksin, A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik İnanç Düzeyleri ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Amasya Örneği). *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 12(3), 299-313.
- Ayra, M. (2015). *Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki öz yeterlik inançları ile ilişkisi*. Amasya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Balcı, A. (2015). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının eğitim inançları ile özyeterlik inançlarının incelenmesi (Okul öncesi örneği)*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bandura, A. (2010). Self-efficacy. *The Corsini encyclopedia of psychology*, 1-3.
- Bandura, A. (Ed.). (1995). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge university press.
- Barut, E. (2011). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin özyeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Niğde Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Başaran, B.I. (1999). *Zihinsel, görme, işitme özürlü çocuklara eğitim veren özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bayani, A. A., Bagheri, H. ve Bayani, A. (2013). Influence of gender, age, and years of teaching experience on burnout. *Annals of Biological Research*, 4(4), 239-243.

- Becet, A. (2019). *Öğretmenlerde tükenmişlik sendromu ve sigara içme arzusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Begeç, A.A. (2019). *Beden eğitimi öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (İstanbul ili örneği)*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bentea, C. (2017). Teacher self-efficacy, teacher burnout and psychological well-being. *The European Proceedings of*, 13, 1128-1136.
- Benzer, F. (2011). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik algılarının analizi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Betoret, F. D. (2006). Stressors, self-efficacy, coping resources, and burnout among secondary school teachers in Spain. *Educational psychology*, 26(4), 519-539.
- Bilgili, C. (2019). *Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Van ili örneği)*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bozkurt, D.K. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine ilişkin özyeterliliklerinin incelenmesi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Bülbül, N. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin matematik eğitimine ilişkin inançları ve öz yeterlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Camgöz, S. (2004). *İşletmelerde insan kaynaklarının geliştirilmesinde eğitimin rolü*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Cemaloğlu, N. ve şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 463-484.
- Chacón, C. T. (2005). Teachers' perceived efficacy among English as a foreign language teachers in middle schools in Venezuela. *Teaching and Teacher Education*, 21(3), 257-272.
- Cherniss, C. (1988). Observed supervisory behavior and teacher burnout in special education. *Exceptional Children*, 54: 449-454.
- Cihan, B. B. (2011). *Farklı illerde çalışan ilköğretim okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin, mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi ve karşılaştırılması*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Cocca, M., Cocca, A., Alvarado Martínez, E. A., ve Rodríguez Bulnes, M. G. (2018). Correlation between Self-Efficacy Perception and Teaching Performance: The Case of Mexican Preschool and Primary School Teachers. *Arab World English Journal (AWEJ)*, 9 (1), 56-70.
- Coşkun, M. K. (2010). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (1), 95-109.
- Çankıran, S. (2019). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve iş doyumlarının mesleki benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çaycı, D. (2014). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik öz-yeterlikleri ile mesleki yatkınlıkları arasındaki yordama ilişkisi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çetinkaya, F. (2019). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çınar, İ. (2010). *Yapılandırmacı eğitime göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik düzeylerinin belirlenmesi*. Erzinan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Çiftçi, C. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik algıları ile kaynaştırmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çil, Ö.E. (2016). *Okulöncesi öğretmenlerinin özyeterlik inançları, örgütsel adalet ve destek algıları, öğrenilmiş güçlülük ve tükenmişliklerinin incelenmesi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çimen, S. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları*. Kocaeli Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çintiriz, Ş. (2016). *Mesleki ve teknik anadolu liselerinde kültür dersi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyinin tespiti: Beşiktaş ilçesi örneği*. İstanbul Aydın Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çivik, A. (2019). *Van ilinde görev yapmakta olan beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerinin iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Çolak, İ., Yorulmaz, Y. İ., ve Altinkurt, Y. (2017). Öğretmen özyeterlik inancı ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 20-32.
- Çolakoğlu, İ. (2014). *Ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Daştan, Ş. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeyleri ile üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik tutumlarının karşılaştırılması*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Demir, D. (2018). *Bilişim öğretmenlerinin sanal yalnızlık, mesleki tükenmişlik ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Demirel, Ö., ve Kaya, Z. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirhan, S. (2012). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin özyeterlik algıları ve bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım durumları (Denizli ili örneği)*. Pamukkale Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Demirhan, S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin öğretmen öz-yeterlik inançları ile değişime hazır olma durumları arasındaki ilişki*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Demirtaş, H., Cömert, M., ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159).
- Dincerol, C. (2013). *Tükenmişlik sendromunun mesleki tükenmişlik ve iş tükenmişliği açısından incelenmesi: Öğretmenler üzerinde bir uygulama*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dinç, G. (2018). *Özel eğitim kurumlarında çalışan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Biruni Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisan tezi.
- Dinler, A. (2019). *Yabancı dil olarak İngilizce öğretmen adaylarının öz-yeterlik algıları*. Sakarya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Diri, S. (2015). *Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi: Aydın ili örneği*. Adnan Menderes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğuyurt, M.F. (2013). *Öğretmenlerde tükenmişliğin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Bir meta analiz çalışması*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Dolgun, U. (2010). Tükenmişlik sendromu. *Örgütsel davranışta güncel konular*, 287-310.
- Dönmez, İ. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Hatay İskenderun ilçesi örneği)*. Biruni Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Durak, H. Y., ve Seferoğlu, S. S. (2017). Öğretmenlerde tükenmişlik duygusunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 759-788.

- Durmaz, H. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik algılanan araçsallıkları ve öz yeterlik inancı kaynaklarının öz yeterlik inançları ve tutumlarına etkisi*. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Düz, İ. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenmeye yönelik inançları ile eğitime öğretme özyeterlikleri arasındaki ilişki*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Edelwich, J., ve Brodsky, A. (1980). *Burnout: Stages of disillusionment in the helping professions*. NY: Human Sciences Pres.
- EğİN, A. (2015). *Çalışma hayatında iş stresi ve tükenmişlik*. Beykent Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Elgit, B. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ile sınıf içi davranışlarının incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Emre, M. (2019). *Psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin iyi oluşlarının, iş yerindeki stres kaynaklarına, çalışma yaşamı kalitelerine ve yaşam stillerine göre yordanması*. Yıldız Teknik Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Emre, Ş.C. (2017). *Ortaokul öğretmenlerinin öz yeterlik algıları ile mesleğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Engin, A. (2006). *Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim müfettişlerinin tükenmişlik duygusu üzerine bir araştırma*. Harran Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Erdem, H. (2014). *İlkokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile stres arasındaki ilişki (Diyarbakır İli örneği)*. Zirve Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ergül, P.T. (2020). *Öğretmenlerin örgütsel sessizlik ve mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Ergüner, M. (2014). *Meslek lisesinde çalışan öğretmenlerin tükenmişlikleri ile maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının incelenmesi: Beykoz örneği*. İstanbul Aydın Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ermış, M. (2019). *Öğretmenlerin öz yeterlik düzeyleri ile kuruma bağlılıkları arasındaki ilişki*. Amasya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eroğlu, H. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ile mesleğe yönelik tutumlarının incelenmesi*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ertürk, M. (2012). *Özel ve devlet okullarında çalışan okul öncesi öğretmenlerin demografik değişkenlere bağlı olarak mesleki tükenmişlik ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması*. Maltepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eskici, M. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma ilişkin öz yeterlik algıları ile tutumları*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Evcı, N. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tükenmişlik nedenlerine yönelik öz algı düzeylerinin incelenmesi (Amasya ili örneği)*. Amasya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Evers, W., Tomic, W., ve Brouwers, A. (2001). Effects of aggressive behaviour and perceived self-efficacy on burnout among staff of homes for the elderly, *Issues in Mental Health Nursing*, 22, 439–454.
- Farber, B. ve Ascher, C. (1991). *Urban School Restructuring and Teacher Burnout*. ERIC/CUE Digest, Number 75.
- Fidan, H. (2014). *Ankara ilinde çalışan nakış öğretmenlerinin yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff Burn-Out. *Journal of Social Issues*, 30: 159-165.
- Geçit, Y., ve Beldağ, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik seviyelerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi (Rize ili örneği). *Education Sciences*, 9(4), 353-363.

- Gençer, A. (2002). *Öğretmenlerin iş doyumu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Girgin, G. ve Baysal, A. (2005). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 1-10.
- Gögercin, T. (2017). *Beden eğitimi öğretmenlerinin iş tatmini ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*(İstanbul Başakşehir ilçesi örneği). İstanbul Gelişim Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gökhan, O. (2017). *İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gökkaya, E. (2014). *Rotasyona uğrayan okul yöneticilerinde iş doyumu ve tükenmişlik* (Kayseri ili örneği). Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Göksu, B. (2019). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin derslerinde etkileşimli tahta kullanımına yönelik tutumlarının ve öz-yeterliklerinin incelenmesi*. Uşak Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Göktepe, A. K. (2016). *Tükenmişlik sendromu*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Gömleksiz, M. N., ve Serhatlıoğlu, B. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin öz-yeterlik inançlarına ilişkin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(7).
- Gül, Ö. (2018). *İlkokul öğretmenlerinin özyeterlik inancı ile örgütsel bağlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Balıkesir Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gülev, D. (2015). *Biyoloji öğretmen adaylarının öğretmen öz yeterlik inançları, akademik öz yeterlik inançları, öğrenme stratejileri ve epistemolojik inanç düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Güllüce, A.Ç. (2006). *Mesleki tükenmişlik ve duygusal zeka arasındaki ilişki* (yöneticiler üzerine bir uygulama). Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Gürbüz, Z. (2008). *Kars ilinde görevli okul öncesi öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Hamamji, R. A. M., ve Ay, M. (2020). Irak muhasebe meslek mensuplarının mesleki tükenmişlik, iş doyum ve yaşam doyumlarının incelenmesi: Kerkük örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 219-240.
- Hanedar, A. N. (2018). *Beden eğitimi öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı tutumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Kırıkkale Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Izgar H. (2001). *Okul yöneticilerinde tükenmişlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- İğnel, K. Ö. (2015). *Müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi: Gaziantep ili örneği*. Zirve Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- İnci, Ç. (2017). *Muhasebe öğretmenlerinin öz yeterlik düzeylerinin belirleyicilerine yönelik bir saha araştırması*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- İpek, S. (2015). *Temel eğitimde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi öz-yeterlik inançları ve mesleki tutumları (Rize ili örneği)*. Avrasya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaçar, R. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve öz-yeterlik algıları*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kanbur, O. (2020). *Fizik öğretmenlerinin iş doyum ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kapar, G. (2016). *Lise öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve iş doyum düzeyleri üzerine bir çözümlenme: Van örneği*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaplan, F.B. (2019). *Eğitim fakülteleri müzik eğitimi ana bilim dallarındaki çalgı eğitimcilerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve mesleki doyum düzeylerinin belirlenmesi*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Karabulut, C. D. (2019). *Müzik öğretmenlerinin mesleki doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karahan, Ş., ve Balat, G. U. (2011). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29), 1-14.
- Karakuş, H. (2019). *Öğretmenlerin mesleki ve eş tükenmişliği arasındaki ilişkide psikolojik iyi oluş hâlinin aracı rolü*. Mersin Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karimvand, P. N. (2011). The Nexus between Iranian EFL Teachers' Self-Efficacy, Teaching Experience and Gender. *English Language Teaching*, 4(3), 171-183.
- Kaya, B. (2008). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretime yönelik öz-yeterliklerinin değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Kaya, M.T. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik eğitim yeterlilikleri ve akıllı tahta öz-yeterliklerinin incelenmesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Kaykı, B.K. (2019). *İlkokul öğretmenlerinin yöneticiden çekinme ve özyeterlik düzeyleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaymaz, H. (2015). *İstanbul ili Ataşehir ilçesine bağlı mesleki ve teknik eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Okan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kervancı, F. (2013). *Tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyetine etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma*. Niğde Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kılınç, B. (2018). *Fen bilimleri öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Kıvılcım, P. (2014). *Öğretmenlerde iş doyumu, özyeterlik inancı ve yaşam doyumu ilişkisinin karşılaştırılması*. Toros Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kiremit, H.Ö. (2006). *Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Klassen, R. M., ve Chiu, M. M. (2010). Effects on teachers' self-efficacy and job satisfaction: Teacher gender, years of experience, and job stress. *Journal of Educational Psychology*, 102(3), 741.
- Kocaman, A. (2018). *Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişki*. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kokkinos, C. M. (2007). Job stressors, personality and burnout in primary school teachers. *British Journal of Education Psychology*, 77, 229-243.
- Kolkaya, Ç. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin İngilizce özyeterlik inançlarının ve kaygılarının incelenmesi*. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Konakçı, A. A. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin ve fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre bilgi ve çevre eğitimi öz-yeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Bayburt Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Koralay, F. D. (2014). *İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Korkut, K., ve Babaoğlu, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin öz yeterlik inançları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(16), 269-281.
- Koruklu, N., Feyzioğlu, B., Özenoğlu-Kiremit, H., ve Aladağ, E. (2012). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1813-1831.
- Kurtoğlu, Ü. (2011). *İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi*. Kafkas Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Kuş, B. (2005). *Öğretmenlerin bilgisayar öz-yeterlik inançları ve bilgisayar destekli öğretime yönelik tutumları*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Küpeli, E. (2019). *Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Mahmood, S. M. R. ve Sak, R. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel sinizm tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(5), 2243-2259.
- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 73-81.
- Maslach, C., Schaufeli W. B., Leiter M. P., (2001). Job Burnout. *Annual Review of Psychology*, Vol. 52, s. 397-422.
- MEB, (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: *Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi*.
- Medeni, M.B. (2018). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Balıkesir ili örneği)*. Balıkesir Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Menon, D., ve Sadler, T. D. (2016). Preservice elementary teachers' science self-efficacy beliefs and science content knowledge. *Journal of Science Teacher Education*, 27(6), 649-673.
- Mermi, F.Ö. (2015). *Öğretmenlerin mizah tarzları ile mesleki tükenmişlikleri arasındaki ilişki*. Zirve Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Mistan, B. (2017). *Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş doyum ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Mumcu, L. (2014). *Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Newell, J. M., ve MacNeil, G. A. (2010). Professional burnout, vicarious trauma, secondary traumatic stress, and compassion fatigue. *Best Practices in Mental Health*, 6(2), 57-68.

- Okumuşoğlu, O. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin yeni yaklaşım, yöntem ve teknikleri bilme ve kullanma düzeyleri ile mesleki tükenmişlikleri*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ortaçtepe, D. (2006). *Bir hizmet-içi eğitim programı çerçevesinde öğretmen özyeterlik inancı ve mesleki gelişim arasındaki ilişki*. Boğaziçi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Oruç, S. (2007). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özcan, T. (2008). *Pendik bölgesinde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yeditepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özçelik, H. (2006). *İlköğretimde çalışan öğretmenlerin bilgisayar özyeterlikleri: Balıkesir ili örneği*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özdemir, C. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının ilkokuma ve yazma öğretimine ilişkin öz yeterlik inançlarının belirlenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özdemir, İ. (2015). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğini etkileyen değişkenlerin yapay sinir ağı ile öngörüsü (Zonguldak ili örneği)*. Ahi Evran Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özdemir, S. M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(2), 277-306.
- Özdoğan, H. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinde mesleki tükenmişlik*. Cumhuriyet Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özeç, M. (2019). *Muhasebe meslek mensuplarının meslek algısı ve tükenmişlik sendromu üzerine bir çalışma: Sivas ili örneği*. Cumhuriyet Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özerkan, E. (2007). *Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile öğrencilerin sosyal bilgiler benlik kavramları arasındaki ilişki*. Trakya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Özışık, L. (2019). *Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde tükenmişlik sendromu ile öğrenme yaklaşımları, eğitim ortamı ve akademik başarı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özipek, K. A. (2006). *Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi ve nedenleri*. Trakya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Öztürk, A. (2006). *Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ yetenekleri iş doyumları ve tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Öztürk, B. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik öz yeterlik inançlarının değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Öztürk, F.Z (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Öztürk, M.A. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin iş yükü algısı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Özyıldırım, G. (2018). *Öğretmen adaylarının özyeterlik inançlarının sınıf yönetiminde etik duyarlık düzeylerine etkisi*. Akdeniz Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Pajares, F. (1997). Current directions in self-efficacy research. *Advances in motivation and achievement*, 10(149), 1-49.
- Panagopoulos, N., Anastasiou, S., ve Goloni, V. (2014). Professional burnout and job satisfaction among physical education teachers in Greece. *Journal of Scientific Research and Reports*, 1710-1721.
- Peker, R. (2002). Anaokulu, ilköğretim ve lise öğretmenlerinde mesleki tükenmişliğin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 319-331.

- Pines, A. Ve Aronson, E. (1988). *Career Burnout; Causes ve Cures*. Free Press, New York, USA.
- Pishghadam, R., ve Sahebjam, S. (2012). Personality and Emotional Intelligence in Teacher Burnout. *The Spanish Journal of Psychology*, 15(1), 227-236
- Polat, A. G. S., Ercengiz, A. G. M., ve Tetik, H. (2012). Öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 152-173.
- Polat, S. (2006). *Spor işletmeleri çalışanlarında tükenmişlik durumu araştırması*. Fırat Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Purvanova, R. K., ve Muros, J. P. (2010). Gender differences in burnout: A meta-analysis. *Journal of vocational behavior*, 77(2), 168-185.
- Safran, M. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sakin, A. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi öz yeterlik inanç düzeyleri üzerine bir araştırma: Şanlıurfa örneği*. Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Samancı, M. (2019). *Aile hekimlerinin öz yeterlilik algılarının tükenmişlikleri üzerindeki etkisi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Sandıkçı, E. (2010). *Stresin tükenmişlik boyutları üzerindeki etkisi: Diyarbakır'da öğretmenler üzerinde bir araştırma*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Saracaloğlu, A. S., Karasakaloğlu, N., ve GENCEL, İ. E. (2010). Türkçe öğretmenlerinin özyeterlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 265-283.
- Sarıtaş, S. (2019). *Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik iyi oluş halleri, mesleki kaygı düzeyleri ve özyeterlik inançlarının incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Sarros, J.C., Sarros, A.M. (1992). Social Support and Teacher Burnout. *Journal of Educational Administration*. Armidale. Vol.30, ıss.1; pg.55,15 pgs
- Saruhan, U. (2019). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile psikolojik dayanıklılık, algılanan sosyal destek ve iş yaşamında yalnızlık düzeylerinin*

- ilişkisi*. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Schaufeli, W. B., Leiter, M. P. ve Maslach, C. (2009). Burnout: 35 Years of Research and Practice. *Career Development International*, **14**: 204-220.
- Skaalvik, E. M., ve Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and teacher education*, **26**(4), 1059-1069.
- Sönmez, A. (2013). *İlk ve ortaokullardaki öğretmenlerin benlik saygılarının mesleki tükenmişliğe etkisi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Subaş, R. (2018). *Okul öncesi öğretmen adaylarının öz-denetimleri ve öğretmen özyeterlik inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenlerle incelenmesi*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Süzer, B. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin öz-yeterlik inançları ile öz-yeterlik kaynakları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Tokat ili örneği*. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şahin, D.E. (2007). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şaşmaz, H. (2019). *Öğretmenlerin epistemolojik inançları ile öz-yeterlik algılarının incelenmesi*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şen, M. (2013). *Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bilgisayar kaygı düzeyleri ile bilgisayar özyeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Şencan, D. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Pamukkale Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tanrıverdi, H. (2019). *Okul müdürlerinin kullandıkları güç kaynaklarına göre öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve yabancılaşma düzeylerinin belirlenmesi*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tay, B. ve Öcal, A. (2015). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Tekin, D. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye yönelik öz-yeterlik algıları ve tutumları arasındaki ilişki*. Sakarya Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tekin, O. (2007). *Uzaktan eğitim yöntemi ile verilen hizmet-içi eğitim programının öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ve tutumlarına etkisi-Muğla ili örneğinde*. Muğla Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Temelli, D. (2011). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik ve bilgisayar öğretimi öz yeterlilik algıları*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Toprak, B. (2017). *Öğretmenlerin eşli ruminasyon ve öz- duyarlık düzeyleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Torun, A. (1997). *Stres ve Tükenmişlik*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Toy, S.N. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin öğretmen öz yeterlikleri ile kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlik inançlarının karşılaştırılması*. Pamukkale Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tunaboşlu, M. (2015). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyi(İzmir ili Torbalı ilçesi örneği)*. Okan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tunç, V. (2013). *Tarih öğretmenlerinin iş doyum ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Van ili örneği*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tunçbilek, S. (2016). *Özel eğitim okul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik duygusu ve iş tatminleri arasındaki ilişki: Ankara ili örneği*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Tümkaya, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Türk, N. (2009). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleklerine ilişkin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi (Nevşehir ili örneği)*. Niğde Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Uçar, H. (2012). *İngilizce öğretmen adaylarının özyeterlik inancı, başarı yönelimi ve çevrimiçi öğrenme ortamına katılım durumu: Uzaktan İÖLP örneği*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Uğuz, S. (2016). *Adana'da mesleki ve teknik anadolu liselerinde İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi üzerine bir çalışma*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Umay, A. (2002). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Programının Matematiğe Karşı Özyeterlik Algısına Etkisi. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Sempozyumu*, 16-18 Eylül 2002, Ankara, Türkiye.
- Uslu, Ö. ve Özkan, E.Ç. (2018). Öğretmenlerin değişim eğilimlerinin yordanmasında öz yeterlik inançlarının ve tükenmişlik düzeylerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 278-300.
- Uslu, S. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine ilişkin öz-yeterlik inançlarının incelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Uzalgiden, A.M. (2019). *Öğretmenlerin öznel iyi oluşlarının öz-yeterlik inançları ve psikolojik ihtiyaçların doyumunda denge değişkenleri açısından incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği)*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Üztemur, S.S. (2013). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki kavram yanılgıları ve öz-yeterlik inançlarının incelenmesi*. Celal Bayar Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Vurdu, U. (2017). *Resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik durumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki*. Yeditepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yağcı, P. (2020). *Duygusal emek, tükenmişlik, örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: Animatörler üzerine bir araştırma*. Balıkesir Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yalçın, A., ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3).

- Yaman, S., Koray, Ö. C. ve Altunçekiç, A. (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 355-366.
- Yarış, M. (2016). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul ili Kadıköy, Ataşehir ve Sancaktepe ilçeleri Örneği)*. Yeditepe Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yazıcı, K. ve Avcı, A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Durumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 29-37.
- Yener, E. M. (2018). *Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının incelenmesi*. İnönü Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri (Kırşehir örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 327-352.
- Yıldırım F. (2007). İş doyumu ve örgütsel adalet. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 62(1), 253-278.
- Yıldız, E. (2012). Mesleki tükenmişlik ve rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 37-61.
- Yıldız, Z. (2018). *Müzik öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançlarının ve mesleğe yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, B. (2010). *Resmi ve özel ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Uludağ Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, D. (2019). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen öz yeterlik inançları ile matematik ve ilk okuma yazma öğretimi öz yeterlik inançları*. Kocaeli Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, S.B. (2019). *Öğretmen yeterlilik ve tükenmişlik algıları: Birleştirilmiş sınıfta görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde bir inceleme*. Kafkas Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Yoo, Julia H. (2016). The Effect of Professional Development on Teacher Efficacy and Teachers' Self-Analysis of Their Efficacy Change. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 8(1),84-94.
- Yorgancı, A.E. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin kişilerarası öz yeterlik algıları ile örgütsel güven algılarının incelenmesi*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yurt, E. (2014). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin matematik başarılarını açıklayan bir yapısal eşitlik modeli*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yurtseven, T. (2019). *Hizmet öncesi Türkçe öğretmenlerinin öğretmeye yönelik endişeleri ve özyeterlik inançları*. Pamukkale Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Zararsız, N. (2012). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterlik algılarının incelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

EK-A: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/04/2020-25686



T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu



Sayı : 85157263-604.01.02-E.25686
Konu : 1. Yük. Lis. Öğr. Talat AYDIN'a ait
tez çalışması hk. alınan kurul kararı

02/04/2020

Sayın Dr. Öğr. Ü. İkbal Tuba ŞAHİN SAK

Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 27/03/2020 tarih ve 2020/02-01 sayılı kararı gereği; Danışmanlığını yapmış olduğunuz, yüksek lisans öğrencisi Talat AYDIN'ın, "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Özyeterlik inançlarının incelenmesi" adlı tez çalışmasıyla ilgili kurulumuz tarafından alınan karar ekte sunulmuştur. Gereğini bilgilerinize rica ederim.


e-İmzalıdır
Prof. Dr. Orhan DENİZ
Etik Kurulu Başkanı

Ek: 1. Yük. Lis. Öğr. Talat AYDIN'a ait tez çalışması hk. alınan kurul kararı

Adres: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu Zeve Kampüsü 65080 Tuşba/VAN
Telefon: +90 432 2251701-04 / +90 4445065 Faks: +90 432 4865413
e-Posta: rektorluk@yyu.edu.tr Elektronik Ağ: http://www.yyu.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için iribat: Mehmet Şah OĞUZ
Unvanı: Şef

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

	T.C. VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ YAYIN ETİK KURUL BAŞKANLIĞI
	ETİK KURUL KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ: 27.03.2020 OTURUM SAYISI: 2020/02 TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 20	Sayfa: 01/20

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 27/03/2020 tarihinde saat 10.00' da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Strateji Daire Başkanlığı toplantı salonunda Prof. Dr. Orhan DENİZ başkanlığında yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki karar/kararları almıştır:

KARAR NO 2020/02-01. Danışmanlığımı, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. İkbâl Tuba ŞAHİN SAK'ın yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Talat AYDIN'ın, "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Özyeterlik inançlarının incelenmesi" adlı tez çalışmasında kullanılacak olan araçlar incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

	BAŞKAN Prof. Dr. Orhan DENİZ Edebiyat Fakültesi	
ÜYE Prof. Dr. Mehmet Şirin ÇIKAR İlahiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Hayati AYDIN İlahiyat Fakültesi (Katılmadı)	ÜYE Prof. Dr. Reha SAYDAN İktisadi ve İd. Bil. Fakültesi
ÜYE Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI Edebiyat Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK Eğitim Fakültesi	ÜYE Prof. Dr. Zihni MEREY Eğitim Fakültesi (Katılmadı)

EK-B: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

05/11/2020

Talat AYDIN

EK-C: Veri Toplama İzin Belgesi



T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 77157353-821.99-E.4676612
Konu : Veri Toplama Talebi
(Talat AYDIN)

04.03.2020

DAĞITIMLIDIR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Talat AYDIN'ın TEZ çalışmasına ait Valilik Makamının 02/03/2020 tarih ve 4559309 sayılı onay yazısı ekte gönderilmiştir. Ekteki onay doğrultusunda gerekli idari iş ve işlemlerin yapılması hususunda Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Hasan TEVKE
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : Onay yazısı

DAĞITIM

1-İpekyolu, Tuşba ,Edremit İlçe Kaymakamlıkları
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne)
2-Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğüne

Adres: Abdurrahman Gazi Mah.İskele cad.Çalı durağı 65040 VAN
Elektronik Ağ: <http://van.meb.gov.tr>
e-posta: ahperiaras@hotmail.com

Bilgi için: P.ARAS
Tel: 0 (432) 222 41 62
Faks: 0 (432) 222 41 61

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c68e-13af-3ef1-bdb8-0c85 kodu ile teyit edilebilir.



T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

02/03/2020

Sayı : 77157353-821.99-E.4559309
Konu : Veri Toplama Talebi
(Talat AYDIN)

VALİLİK MAKAMINA

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Talat AYDIN'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Özyeterlik İnançlarının İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında İlimiz İpekyolu, Tuşba ve Edremit ilçelerindeki ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere ölçek/anket uygulama çalışması yapılması hususundaki yazıları incelenmiştir.

Söz konusu anket uygulama çalışması Müdürlüğümüzce oluşturulan "Anket uygulama ve Araştırma İzin Talepleri Komisyonu" tarafından incelenmiş olup 28/02/2020 tarih ve 16 nolu karar ile belirtilen açıklamalar doğrultusunda uygulanması Valilik onayının üç gün süre içerisinde okullara duyurulması; ayrıca denetimleri ilgili okul ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla ve gönüllülük esasına göre yapılması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Adem ÇİFTÇİ
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Uygun görüşle arz ederim.

Hasan TEVKE
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
<02/03/2020

Ferhat ATAR
Vali a.
Vali Yardımcısı



VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

05/11/2020

Tez Başlığı / Konusu

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin ve Öğretmen Özyeterlik İnançlarının İncelenmesi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 126 sayfalık kısmına ilişkin, 04/11/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17 (on yedi) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayımlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

05/11/2020
Talat AYDIN
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Talat AYDIN
Öğrenci No : 17940001135
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Programı : Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı (Tezli)
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Doç. Dr. İkbal Tuba ŞAHİN SAK

05/11/2020

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

05/11/2020

Servet CAN
Enstitü Sekreteri

